

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

**СИСТЕМА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ,
ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
БУЧАЦЬКОГО Андрія Ярославовича

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ВИСОЦЬКА Інна Борисівна

Рецензент
доктор економічних наук, професор
МИСЬКІВ Галина Василівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«07» грудня 2023 р., протокол № 5
завідувач кафедри фінансів та обліку,

(підпис) МЕЛЬНИК С.І.
(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Львів
2023

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки

Кафедра фінансів та обліку

Освітній ступінь «магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Назва освітньої програми «Фінансова розвідка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

фінансів та обліку

_____ Степан МЕЛЬНИК

«13» квітня 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ БУЧАЦЬКОГО Андрія Ярославовича

1. Тема роботи «Система протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом»

керівник роботи ВИСОЦЬКА Інна Борисівна, кандидат економічних наук, доцент

затверджені розпорядженням директора Інституту від «07» квітня 2023 р. № 4

2. Термін подання здобувачем вищої освіти роботи «05» грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативно-правові документи з питань організації функціонування системи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, літературні та наукові джерела із зазначеної тематики, статистичні та аналітичні дані.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Провести теоретичне дослідження причин, способів та наслідків для економіки відмивання коштів, розглянути особливості побудови та структура національної системи протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму, провести аналіз динаміки та масштабів поширення легалізаційних процесів в Україні та оцінити результати діяльності вітчизняного підрозділу фінансової розвідки, вивчити зарубіжний досвід побудови антилегалізаційної системи та можливість імплементації його у вітчизняну практику, розробити шляхи вдосконалення системи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

5. Перелік графічного матеріалу (додатків). Питома вага населення та представників бізнес-структур, які негативно ставляться до корупції, рівень СРІ України та країн-сусідів у 2022 р., найбільш суттєві економічні злочини та шахрайства в Україні, втрати державних ресурсів, виявлених Державною аудиторською службою України, кількість отриманих Держфінмоніторингом України повідомлень про фінансові операції, кількість та питома вага повідомлень від банків та небанківських установ в Україні, кількість досьє, узагальнених та додаткових матеріалів, сформованих Держфінмоніторингом України, кількість матеріалів, переданих Держфінмоніторингом до правоохоронних органів.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	ВИСОЦЬКА І.Б.		
2	ВИСОЦЬКА І.Б.		
3	ВИСОЦЬКА І.Б.		

7. Дата видачі завдання «13» квітня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	01.07.2023	виконано
2	Написання першого розділу	01.09.2023	виконано
3	Написання другого розділу	01.10.2023	виконано
4	Написання третього розділу	01.11.2023	виконано
5	Підведення підсумків та формулювання висновків	15.11.2023	виконано
6	Оформлення роботи	01.12.2023	виконано

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

БУЧАЦЬКИЙ А.Я.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

ВИСОЦЬКА І.Б.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

БУЧАЦЬКИЙ А.Я. Система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню теоретичних основ побудови та функціонування системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. У роботі досліджено причини та наслідки легалізації коштів, відображено особливості побудови вітчизняної системи фінансового моніторингу. Проведено аналіз обсягів легалізаційних процесів та результативності діяльності Державної служби фінансового моніторингу України. Запропоновано шляхи вдосконалення функціонування вітчизняної антилегалізаційної системи.

Ключові слова: відмивання коштів, фінансування тероризму, предикатні злочини, система фінансового моніторингу, підрозділ фінансової розвідки

ANNOTATION

BUCHATSKYI Andriy. The system of combating the legalization (laundering) of proceeds obtained by crime. – Manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 072 «Finance, banking and insurance». – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

The qualification work is devoted to the study of the theoretical foundations of the construction and functioning of the anti-money laundering and terrorist financing system. The work examines the causes and consequences of the legalization of funds, reflects the peculiarities of the construction of the domestic system of financial monitoring. An analysis of the scope of legalization processes and the effectiveness of the State Financial Monitoring Service of Ukraine was conducted. Ways to improve the functioning of the domestic anti-legalization system are proposed.

Keywords: money laundering, terrorist financing, predicate crimes, financial monitoring system, financial intelligence unit

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	9
1.1. Причини, способи та наслідки легалізаційних процесів	9
1.2. Система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: призначення, структура та особливості побудови	14
1.3. Правові основи функціонування системи фінансового моніторингу в Україні	19
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПОШИРЕННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА РЕЗУЛЬТАТИСНОСТІ ПРОТИДІЇ ЇМ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	24
2.1. Аналіз динаміки та масштабів поширення легалізаційних процесів в Україні упродовж 2020-2022 рр.	24
2.2. Оцінка результатів діяльності вітчизняного підрозділу фінансової розвідки	30
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	40
3.1. Напрями вдосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом	40
3.2. Зарубіжний досвід побудови антилегалізаційної системи та можливість імплементції його у вітчизняну практику	48
Висновки до розділу 3	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Процеси глобалізації, відкритість кордонів, поширеність цифрових технологій при здійсненні фінансових операцій відкривають нові можливості у функціонуванні суб'єктів господарювання, спрощують та пришвидшують здійснення фінансових операцій. Проте згадані вище процеси створюють чимало ризиків та загроз, зокрема сприяють поширенню процесів відмивання коштів, отриманих від незаконної діяльності. Легалізація незаконно отриманих коштів є суттєвою загрозою для економічної, а відтак і національної безпеки держави. Легалізаційні процеси спонукають проникненню злочинних коштів у легальну економіку тим самим ставлять у нерівні умови легально працюючий бізнес, спонукають до вчинення злочинів, деморалізують економічні процеси.

Україна приєдналась до світового тренду протидії легалізаційним процесам: створено систему фінансового моніторингу, вітчизняний підрозділ фінансової розвідки, налагоджено співпрацю із світовими організаціями, створеними з метою протидії відмиванню коштів. І, хоч період існування вітчизняної системи фінмоніторингу є незначним, її діяльність можна вважати успішною.

Проблеми побудови та функціонування системи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, розглядались у працях багатьох вчених, зокрема: Гарбовського Л.А.[1], Гладуна О.З.[2], Глуценка С. [13], Свіріна М.О. [4], Тютюнник І.В., Скороходова Л.І. [26], Чуйкова А.С. [3] та інших. Не беручи до уваги наявність значної кількості праць, проблема вдосконалення вітчизняної системи протидії відмиванню (легалізації) коштів, отриманих злочинним шляхом потребує глибшого вивчення, що і обумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

При написанні кваліфікаційної роботи були використані чинна нормативно-правова база України, аналітичні дані Міністерства фінансів України, Державної

служби фінансового моніторингу України, інформаційні ресурси всесвітньої мережі Інтернет.

Мета і завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи є проведення глибокого теоретичного дослідження та розробка практичних рекомендацій щодо побудови та функціонування національної системи протидії відмиванню (легалізації) коштів, отриманих злочинним шляхом.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- дослідити причини та наслідки поширення процесів легалізації (відмивання) коштів, отриманих у злочинний спосіб;
- розкрити особливості побудови та функціонування національної системи фінансового моніторингу;
- вивчити законодавчі акти у сфері протидії відмиванню (легалізації) коштів, отриманих злочинним шляхом;
- провести аналіз масштабів поширення легалізаційних процесів та визначити види предикатних злочинів, в результаті яких формуються злочинні доходи;
- провести оцінку результативності функціонування національної системи фінансового моніторингу та Державної служби фінансового моніторингу України;
- вивчити міжнародний досвід функціонування підрозділів фінансової розвідки;
- запропонувати напрями вдосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Об'єктом дослідження є система фінансового моніторингу України.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти побудови та функціонування системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Методи дослідження. При проведенні дослідження у кваліфікаційній роботі використовувались такі методи наукового пізнання:

- при встановленні причин та наслідків поширення легалізаційних процесів - методи аналізу та синтезу;
- при проведенні оцінки масштабів поширення легалізаційних злочинів та результативності функціонування вітчизняної системи фінансового моніторингу – аналітичний метод;
- при узагальненні цифрового матеріалу у вигляді рисунків – графічний метод;
- при формулюванні висновків та пропозицій використовувався метод узагальнення.

Наукова новизна одержаних результатів:

– удосконалено підходи до побудови національної систем протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму шляхом налагодження співпраці суб'єктів фінансового моніторингу та правоохоронних органів щодо обміну інформацією, використання сучасних цифрових технологій задля пошуку та відслідковування підозрілих фінансових операцій .

Основний зміст роботи. Перший розділ кваліфікаційної роботи присвячений дослідженню причин та наслідків поширення легалізаційних злочинів, особливостей побудови та функціонування національної систем фінансового моніторингу, вивченню законодавчої основи її діяльності.

Другий (аналітичний) розділ присвячений проведенню аналізу масштабів поширення легалізаційних злочинів та оцінці результативності діяльності вітчизняного підрозділу фінансової розвідки.

У третьому розділі вивчено досвід економічно розвинутих країн світу щодо функціонування підрозділів фінансової розвідки та запропоновано заходи вдосконалення вітчизняної системи фінансового моніторингу.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (41 джерело). Загальний обсяг роботи становить 65 сторінок, із них основний текст – 59 сторінок, які містять 9 рисунків та 2 таблиці.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

1.1. Причини, способи та наслідки легалізаційних процесів

Поняття легалізації (або «відмивання» грошей) визначається як процес перетворення незаконно отриманих коштів на законні ресурси. Існує безліч термінів, які описують це явище. Зазвичай його характеризують як процес, що призводить до приховання нелегального походження, існування та використання доходів, з подальшим надання їм «законного» вигляду, щоб скласти враження абсолютно легітимних джерел.

З фактичної точки зору, легалізацію можна розглядати як завершальний етап перетворення злочинності у ефективний та прибутковий вид нелегального підприємництва [1, с. 201]. У сучасний період часу в Україні це питання стало особливо актуальним і загостреним. Без вирішення цієї проблеми неможливе економічне оздоровлення країни. Ключовим моментом є масштаб легалізації грошових коштів і шкода, яку наносить сама суть цього процесу, оскільки вона тісно пов'язана з іншими негативними явищами, такими як корупція, ухилення від сплати податків або приховування прибутку.

Легалізація коштів представляє собою ключовий аспект несприятливого фінансового клімату в нашій країні, що гальмує приплив інвестицій в національну економіку. У цьому контексті фінансові та банківські установи виконують роль спостерігачів, які можуть відслідковувати легальність фінансових операцій і, за необхідності, повідомляти (наприклад, у випадку виявлення підозрілих операцій від певних установ) [2, с. 132]. Таким чином, ці

установи відіграють вирішальну роль у запобіганні та викритті випадків легалізації доходів, передаючи інформацію уповноваженим органам.

Система протидії відмиванню доходів в Україні, яка існує в поточному режимі, розроблялася та адаптувалася з урахуванням міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню грошей. Банківська система вважається ключовим інструментом у боротьбі з цим явищем. Однак слід відзначити, що в умовах глобалізації фінансових послуг банківський сектор особливо піддається ризикам, пов'язаним з процесом легалізації доходів.

Замасковування слідів вчинених злочинів визнається ключовим етапом у цьому ланцюгу подій. Головна мета на даному етапі полягає в прийнятті необхідних заходів для того, щоб сторонні особи не могли визначити походження доходів та механізм їхнього розподілу в організаціях або компаніях. Частина цієї фінансової маси піддається легалізації та подальшому вкладанню у законні економічні сфери [3, с. 435].

У останні часи фінансові установи все частіше використовуються для відмивання нелегально отриманих доходів та введення їх у звичайний фінансовий обіг. Це пов'язано з тим, що в банківському секторі законодавство, спрямоване на боротьбу з відмиванням коштів, є більш розвиненим і ефективним.

Головною причиною легалізації доходів в Україні є тісний зв'язок всередині підприємницьких ділових груп і політичних кіл. У багатьох випадках підприємці особисто вступають в політичні групи або стають близькими політичними лідерами для подальшого лобіювання своїх інтересів. Головною метою таких дій є самозбагачення. У відповідь, певні політичні лідери надають своїм приближеним великий захист у сфері їхньої діяльності, надаючи монопольний захист або, наприклад, послуги економічного шпигунства, за що отримують суттєві фінансові вигоди, хабарі [4, с. 216].

Фактично, легалізація представляє собою процес, під час якого отримані кошти вводяться у легальний обіг. Важливо відзначити, що справжні джерела та

шляхи, якими ці кошти надходять, ретельно приховуються від громадського ока. «Відмиті» прибутки під час легалізації віддаляються від своїх первинних джерел і приймають форму легального сегмента економіки.

Під час кримінологічного аналізу злочину, описаного у статті 209 Кримінального кодексу України (далі – ККУ), а саме легалізації (відмивання) доходів, отриманих незаконним шляхом [5], слід звернути увагу на конкретні особливості цієї форми злочинної діяльності.

По-перше, вчинення цього правопорушення призводить до порушення вже існуючих економічних відносин і формування нових, що базуються на нелегальних засадах, за допомогою коштів або майна, отриманих незаконно. Це призводить до завдання шкоди не тільки інтересам окремих суб'єктів підприємницької діяльності, а й стратегічним інтересам держави, руйнує основи фінансової системи країни, сприяє зростанню інфляції та утруднює розвиток інвестиційних процесів [6, с. 108].

По-друге, суспільна небезпека легалізації (відмивання) грошових коштів або іншого майна, отриманих незаконним шляхом, полягає в порушенні та обмеженні основних конституційних принципів, які визначають єдність економічного простору, вільне переміщення товарів, послуг і фінансових коштів, свободу економічної діяльності тощо.

По-третє, «відмивання» грошей або іншого майна, яке було незаконно отримано, сприяє подальшому зростанню різноманітних форм злочинності, включаючи економічну та організовану. Цей процес входить у склад організованої злочинної діяльності, дозволяючи приховувати справжнє походження майнових цінностей, служить фінансовою базою для терористичних дій та сприяє вчиненню нових суспільно небезпечних актів злочину [7, с. 122].

По-четверте, зафіксовано збільшення загальної кількості фінансових центрів, які дозволяють здійснювати фінансові операції з легалізації (відмивання) коштів або іншого майна, отриманого незаконним шляхом. Процес легалізації

доходів, що мають незаконне походження, став сьогодні складовою міжнародного кримінального бізнесу. Темною стороною цього явища є намагання різних тіньових сфер легалізувати доходи (наприклад, наркобізнес, тероризм, торгівля зброєю, радіоактивними матеріалами, організована злочинність, нелегальна фінансова діяльність, підпільне виробництво алкоголю, шахрайство, розкрадання державних коштів і фондів), що створює сприятливе підґрунтя для накопичення великих незаконних капіталів [2, с. 135].

Проблема легалізації грошових коштів, отриманих у незаконний спосіб, стала особливо актуальною в Україні, оскільки вирішення цього питання є ключовим для ефективних економічних реформ у країні та її повоєнного відновлення. Зростаючі розміри легалізації доходів, набуті останнім часом, викликають серйозне занепокоєння. Таким чином, легалізація доходів стає важливим фактором, який негативно впливає на інвестиційне середовище, ускладнюючи залучення іноземних інвестицій в економіку держави.

Процес легалізації грошових коштів можна поділити на три основні етапи. Перший етап включає в себе розміщення незаконно набутої грошової маси у фінансових установах. Другий етап передбачає здійснення фінансових операцій з метою приховування злочинного походження цієї грошової маси. Третій і завершальний етап полягає в поверненні «очищеного» доходу власникові у формі законних грошових коштів або майна [2, с. 203].

Процес відмивання грошових коштів може бути проведений як місцевими, так і закордонними юридичними та фізичними особами. У межах країни може відбуватися легалізація іноземного капіталу, особливо в умовах слабкої системи протидії відмиванню грошей. Фінансові та нефінансові установи можуть бути цілеспрямовано задіяні у операціях з відмивання грошових коштів. Глобалізація фінансових ринків сприяє стиранню меж між внутрішніми та зовнішніми джерелами незаконного капіталу, незалежно від місця злочину чи отримання доходу від незаконної діяльності [4, с. 217].

Україна має ряд економічних особливостей, що сприяють процесам легалізації доходів. Наявність значного сектору неофіційних доходів від населення та підприємництва, відомого як «чорний ринок», є однією з основних причин. Також важливою є неефективність механізмів контролю фінансових установ та невідповідність міжнародним стандартам регулювання. Зростання рівня корупції у владних структурах та існування «зон вільної торгівлі» всередині країни також стимулюють цей процес [3, с. 437].

Хоча легалізація грошових коштів або іншого майна, отриманого злочинним шляхом, займає невелику частину в загальній кількості злочинів у господарській сфері, її складність виявлення створює враження, що офіційні статистичні дані фіксують лише обмежену кількість таких порушень. Кримінологічний аналіз осіб, винних у легалізації доходів, вказує на їхній середній вік від 35 до 45 років, а також високий рівень професіоналізму та організованості у здійсненні злочинної діяльності. Приблизно 30% осіб, мають вищу освіту, проте цей показник у дійсності значно вищий. Це пов'язано з тим, що особи із спеціальними знаннями та досвідом часто вчиняють злочинні дії, які залишаються поза статистичним обліком. Більшість тих, хто підпадає під статтю 209 ККУ, залучаються до суспільно-корисної діяльності. Злочини в цьому контексті часто вчиняються приватними підприємцями, керівниками комерційних структур, менеджерами, бухгалтерами та іншими.

Вивчення особистості злочинця, що здійснює легалізацію (відмивання) грошових коштів або іншого майна, потребує індивідуального підходу з урахуванням рольових та функціональних характеристик. Ця категорія осіб відрізняється своїми кримінологічними характеристиками від інших злочинців, що вчиняють інші види злочинів. Слід також зауважити, що на формування особистості злочинця, зокрема того, що вчиняє злочини, передбачені статтею 209 ККУ, значний вплив має суб'єктивний вольовий момент, тобто готовність особи

вчинити злочинний задум. Врахування цих аспектів є ключовим при розробці заходів для попередження та протидії такого роду злочинності.

Аналізуючи отримані висновки, можна відзначити, що процес «відмивання» грошових коштів, отриманих із злочинних джерел, в основному відбувається шляхом їх перенесення через законні підприємства, які належать злочинцю або з ним пов'язані. Власник змішує потоки легальних і нелегальних фінансів, що частково розмиває джерело їхнього походження і затирає сліди для можливості відстеження будь-яких джерел їхнього формування.

1.2. Система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: призначення, структура та особливості побудови

У контексті сучасної економічної ситуації в Україні, де спостерігається нестабільність на макроекономічному рівні, високий рівень невизначеності у зовнішньому середовищі та зростання конкуренції, набуває важливості використання економічних методів управління. Один із таких методів, а саме фінансовий моніторинг, стає ключовою складовою системи управління на різних рівнях економіки країни. Цей підхід дозволяє отримувати об'єктивну та своєчасну інформацію щодо змін у внутрішніх і зовнішніх умовах, які стосуються об'єкта управління. Це важливо для прийняття ефективних управлінських рішень, особливо в умовах постійних змін.

В Україні, законодавчою основою у сфері запобігання та протидії «відмиванню» доходів, отриманих у незаконний спосіб є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон про фінмоніторинг) [8]. Закон про фінмоніторинг визначає структуру та сутність системи фінансового моніторингу (далі – система фінмоніторингу). Основною метою системи фінмоніторингу є

контроль та запобігання проведенню операцій, спрямованих на легалізацію (відмивання) доходів, одержаних у незаконний спосіб. В Законі про фінмоніторинг зазначається, що в системі фінмоніторингу здійснюють «державний фінансовий моніторинг» (далі – державний фінмоніторинг) та «первинний фінансовий моніторинг» (далі – первинний фінмоніторинг), обидва ці види фінмоніторингу спрямовані на запобігання та протидію «відмиванню» коштів, отриманих у незаконний спосіб.

Об'єктом фінмоніторингу є операції з активами, що пов'язані із відповідними учасниками фінансових операцій [8]. Це відноситься до ситуацій, коли існує ризик залучення активів задля легалізації доходів, отриманих у незаконний спосіб, або ж з метою фінансування тероризму, поширення зброї масового знищення. До об'єкту фінмоніторингу відносять інформацію про фінансові операції, дії, клієнтів та їх активи.

Національна система фінмоніторингу є дворівневою і поєднує первинний та державний фінмоніторинг. Державний фінмоніторинг реалізується суб'єктами державного фінмоніторингу. До таких суб'єктів відносять: Національний банк України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України та спеціально уповноважений орган [8].

Первинний фінмоніторинг – це комплекс заходів, які вживаються суб'єктами первинного фінмоніторингу і спрямовані на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії [8].

Суб'єкти первинного фінмоніторингу охоплюють фінансові установи, такі як банки, страхові компанії (перестраховики), страхові та перестрахові брокери,

кредитні спілки, ломбарди та інші; організації, що здійснюють обслуговування платіжних систем; товарні та інші біржі, що проводять фінансові операції з товарами; учасники фондового ринку (ринку цінних паперів), за винятком торговельних організацій; поштові оператори, які надають фінансові та поштові послуги, включаючи валютні операції; філії або представництва іноземних компаній, що працюють в Україні та надають фінансові послуги; аудитори, бухгалтери, консультанти з оподаткування, адвокати та інші; постачальники послуг з обігу віртуальних активів; інші юридичні особи, які, хоча й не є фінансовими установами за своїм правовим статусом, проте надають окремі фінансові послуги [8].

Суть первинного фінмоніторингу полягає у діях суб'єктів, які безпосередньо взаємодіють із особами, які можуть проводити операції з легалізації коштів, отриманих у незаконний спосіб. Ці суб'єкти мають можливість ідентифікувати таких осіб, проводити розслідування їхньої діяльності та вести облік підозрілих операцій.

Ефективність фінансового моніторингу, як специфічної форми фінансового контролю, визначається не кількістю виявлених порушень, а кількістю упереджених фінансових зловживань. Зупинити та попередити незаконну фінансову діяльність можна шляхом проведення контрольних та перевірочних заходів до моменту або під час здійснення фінансової операції. Проблема легалізації доходів має не тільки фінансовий, а й соціальний характер, оскільки доходи можуть використовуватися не лише для уникнення оподаткування, а й для приховування прибутку, отриманого незаконним шляхом, таким як торгівля наркотиками, зброєю, работоргівля та інше. Таким чином, тінізація доходів породжує не тільки фінансові проблеми (недоотримання коштів державними та місцевими бюджетами), але й загострює соціальну проблему – незаконні види діяльності. За дослідженнями, щорічно до легального фінансового обігу

залучається від 590 млрд. до 1,5 трлн. доларів, отриманих незаконним шляхом, що становить від 2 до 5 % всесвітнього валового продукту.

Легалізація значних сум доходів, отриманих шляхом незаконних засобів, пояснюється різницею в законодавчих засадах різних країн. Це виникає у зв'язку з переміщенням коштів з однієї країни в іншу та через недоліки національного законодавства, а саме через відсутність жорсткого регулювання діяльності спеціальних економічних агентів, створених з метою відмивання незаконно отриманих коштів.

З огляду на вище сказане, виникає необхідність у створенні ефективної та комплексної глобальної системи протидії відмиванню доходів, отриманих у незаконний спосіб. Ефективність цієї системи, яка включає боротьбу з легалізацією коштів та фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення, напряду залежить від ефективності дій органів влади, які мають право застосовувати антилегалізаційні заходи.

Зі становленням антилегалізаційної системи особливо важливим стає питання статусу Державної служби фінансового моніторингу України (далі – Держфінмоніторинг). Держфінмоніторинг виникла шляхом перетворення Державного комітету фінансового моніторингу України. таке перетворення регулювалось Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. №1085/2010 [9]. Це управлінське рішення стало підставою для формування адміністративної юридичної особи, що отримала назву Державна служба фінансового моніторингу України.

На даний момент, Держфінмоніторинг керується та координується Міністерством фінансів України. Функції та повноваження Держфінмоніторинг регулюються рядом законодавчих актів різного рангу – від Конституції України та законів до актів Президента України й постанов Кабінету Міністрів України, а також наказів Мінфіну.

Відповідно Закону про фінмоніторинг, здійснення державного фінмоніторингу, включає в себе реалізацію дій та заходів щодо збору, обробки, аналізу інформації про фінансові операції. Ця інформація надходить від суб'єктів первинного фінмоніторингу та державного фінмоніторингу, інших державних органів, та відповідних органів інших держав. Мета цих заходів полягає в виявленні можливих випадків «відмивання» доходів, одержаних у незаконний спосіб, фінансування тероризму та інших незаконних фінансових операцій [10].

Важливим аспектом, на який варто звернути увагу, є те, що Державний фінансовий моніторинг несе відповідальність за аналіз інформації про фінансові операції суб'єктів державного фінмоніторингу.

Одночасно, Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України» від 29 липня 2015 р. № 537 [10] встановлює, що діяльність Держфінмоніторингу координується через Міністерство фінансів України. Це створює передумови для впливу КМУ на функціонування Держфінмоніторингу та викликає певні сумніви стосовно його незалежності в ухваленні рішень, незважаючи на те, що законом така незалежність передбачена (ст. 26 Закону) [8]. Положення також конкретизує ряд повноважень Міністерства фінансів щодо функціонування Держфінмоніторингу:

- подання пропозицій до Прем'єр-міністра України щодо кандидатури на посаду керівника Держфінмоніторингу;
- узгодження структури Держфінмоніторингу;
- узгодження призначення керівників структурних підрозділів Держфінмоніторингу;
- розгляд питання про відповідальність керівництва Держфінмоніторингу;
- встановлення пріоритетів роботи Держфінмоніторингу;
- проведення перевірок діяльності Держфінмоніторингу;
- узгодження проєктів нормативних та законодавчих актів, та інше.

У Законі визначені завдання, функції та повноваження Держфінмоніторингу, виконання яких передбачає чітко визначений обсяг прав. Серед цих завдань – забезпечення реалізації державної політики у антилегалізаційній сфері, проведення Національної оцінки ризиків, розвиток інформаційної системи у антилегалізаційній сфері, представництво України в міжнародних антилегалізаційних організаціях [8]. Зокрема, Держфінмоніторинг відзначається правами організації та координації роботи з підвищення кваліфікації працівників та аналізу фінансових схем легалізації доходів, а також контролю за виконанням законодавства в сфері запобігання фінансовим злочинам [11].

1.3. Правові основи функціонування системи фінансового моніторингу в Україні

Вивчення проблеми щодо правового регулювання організації та проведення фінансового моніторингу має важливе практичне значення. Для розкриття сутності фінансового моніторингу та його механізму реалізації необхідно систематизувати нормативні акти, які регулюють цей процес.

Однак управління економікою та фінансовим моніторингом визначається принципом невтручання державних органів у фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання. Таким чином, держава встановлює загальнообов'язкові правила здійснення фінмоніторингу.

Основним законодавчим актом, що регулює відносини, пов'язані із запобіганням та протидією легалізації (відмиванню) коштів, отриманих у незаконний спосіб, є, як зазначалось вище, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [8]. Крім того, до законодавчого забезпечення антилегалізаційної

діяльності відносяться ККУ [12], Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУАП) [13], та Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму [14].

Систематизація нормативних актів, які регулюють здійснення фінансового моніторингу, повинна ґрунтуватися на критеріях однорідності відносин. Отже, доцільно розподілити нормативно-правові акти на групи, які стосуються:

- діяльності уповноважених органів щодо збору та попередньої перевірки інформації;
- порядку перевірки джерел доходу;
- встановлення особи, що здійснює відмивання грошей (власників коштів і їх співучасників у відмиванні грошей);
- документування факту перевірки джерела доходу та ідентифікації особи, що здійснює відмивання грошей;
- передачі інформації компетентним правоохоронним органам;
- повідомлення про підозрілі операції установам, компаніям та організаціям;
- виявлення підозрілих операцій та постійний контроль за ними;
- міжнародного співробітництва;
- порядку вилучення предметів відмивання
- прав та обов'язків суб'єктів, що проводять фінмоніторинг.

Закон про фінмоніторинг розглядає фінансовий моніторинг як сукупність заходів, проведених суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, включаючи державний та первинний фінансовий моніторинг. Як вже було відзначено раніше, Законом про фінмоніторинг передбачено два рівні фінансового моніторингу: первинний та державний. Згідно з Законом про фінмоніторинг [8], суб'єкти первинного фінмоніторингу зобов'язані використовувати ризик-орієнтований підхід у своїй діяльності. Це означає визначення ступеня ризику відмивання коштів, залежно від географічного

розташування держави реєстрації клієнта або установи, яку він використовує для передачі коштів або активів, а також типу товарів та послуг, що надаються клієнту суб'єктом первинного фінмоніторингу, та методу надання фінансових послуг [8].

У випадку виявлення високого ризику взаємовідносин з клієнтом, суб'єкт первинного фінмоніторингу повинен провести належну перевірку, яка передбачає здійснення таких заходів, як ідентифікація та верифікація клієнта або ж його представника, визначення кінцевого бенефіціарного власника клієнта або його відсутності, установлення мети та характеру майбутніх ділових відносин або проведення фінансової операції, а також постійний моніторинг ділових відносин та фінансових операцій клієнта [8]. В результаті виконання визначених заходів суб'єкт первинного фінмоніторингу має можливість забезпечити необхідний рівень контролю та встановити відповідність характеру фінансових операцій отриманій інформації про клієнта та його діяльність.

СПФМ можуть використовувати посилені або спрощені заходи належної перевірки до клієнтів, залежно від встановленого рівня ризику (див. табл.1.1).

СПФМ при встановленні критеріїв легалізаційного ризику повинні брати до уваги інформацію, яка міститься в Національній оцінці ризиків, типологічних досліджень Держфінмоніторингу та рекомендацій відповідного СДФМ. СПФМ може запитувати від клієнта інформацію, яка стосується:

- ідентифікації та перевірки його особи;
- дослідження діяльності клієнта;
- роз'яснення окремих даних клієнтів.

Отже, впровадження ризик-орієнтованого підходу дало можливість скоротити кількість бюрократичних процедур при ідентифікації та верифікації клієнтів.

Відповідно до статті 21 Закону про фінмоніторинг [8], у випадку підозри щодо фінансових операцій СПФМ або у випадку наявності обставин, що вказують на можливе пов'язання їх із злочинами, такі операції вважаються

підозрілими. При оцінці підозрілості фінансової операції або діяльності суб'єкт первинного фінмоніторингу враховує результати типологічних досліджень, які були складені органом, уповноваженим для цього, та оприлюднені на його веб-сайті. Також враховуються рекомендації суб'єктів державного фінансового моніторингу [8].

Таблиця 1.1

Заходи СПФМ щодо клієнтів різних ступенів легалізаційного ризику

Ознаки	Ступінь ризику	
	Високий	Низький
Дії СПФМ щодо перевірки операцій клієнта	Посилені заходи належної перевірки Регулятор визначає заходи та дії щодо операцій з високим ступенем ризику	Спрощені заходи належної перевірки Критерії низького ризику встановлюються регулятором
Обов'язок СПФМ щодо здійснення належної перевірки	Зобов'язані здійснювати належну перевірку	Має право здійснювати належну перевірку
Обсяг дій суб'єкта первинного фінансового моніторингу	Вивчення та аналіз всіх операцій, що підпадають хоча б одній з таких ознак: - складна фінансова операція; - незвично великий обсяг операції; - операції проведені і незвичний спосіб; - не мають законної мети	Обсяг дій достатній, щоб виявити належність фінансових операцій стану чи змісту діяльності клієнта

Отже, з метою відповідності національного законодавства в сфері запобігання відмиванню грошей європейському законодавству та впровадження Директиви Європейського Союзу «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму», була прийнята нова редакція Закону про фінмоніторинг. Це сприяє впровадженню у національну практику міжнародного досвіду у боротьбі з легалізацією майна, отриманого у результаті злочинної діяльності.

Висновки до розділу 1

Відмивання злочинних коштів є суттєвою загрозою діяльності легального бізнесу, його економічній безпеці. Світова спільнота наприкінці XX ст. активізувала боротьбу із легалізаційними процесами, створивши Міжнародну групу з протидії відмиванню брудних грошей – FATF. Україна приєдналась до ініціативи економічно розвинутих країн, створивши вітчизняний підрозділ фінансової розвідки – Державну службу фінансового моніторингу України. Окрім того, вітчизняне законодавство закріплює кримінальну відповідальність за легалізаційні злочини.

Система фінансового моніторингу України є дворівневою – на першому рівні здійснюється державний фінансовий моніторинг суб'єктами державного фінмоніторингу, на другому – суб'єктами первинного фінансового моніторингу здійснюється первинний фінмоніторинг. Спеціально уповноважений орган – Держфінмоніторинг здійснює координацію діяльності суб'єктів різних рівнів, здійснює обробку отриманих від них повідомлень про підозрілі фінансові операції, проводить фінансові розслідування, формує узагальнені матеріали та скеровує їх до відповідних правоохоронних органів.

Основним нормативним актом, що регулює антилегалізаційну діяльність є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Прийнятий новій редакції Закон запровадив здійснення суб'єктами фінансового моніторингу ризик-орієнтованого підходу до оцінки операцій клієнтів та відповідні дії залежно від ступеня легалізаційного ризику, закріпив підвищення сум порогових фінансових операцій.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ПОШИРЕННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА РЕЗУЛЬТАТИСНОСТІ ПРОТИДІЇ ЇМ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

2.1. Аналіз динаміки та масштабів поширення легалізаційних процесів в Україні упродовж 2020-2022 рр.

Легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, має свою специфіку, оскільки вона відбувається як вторинний злочин, де доходи, які «відмиваються», отримані в результаті інших протиправних дій. Важливою особливістю майна, що виступає предметом злочину за ст. 209 ККУ, є його походження від інших суспільно небезпечних дій, що здійснювались раніше, аніж легалізація коштів, набутих в його результаті. А отже, предмет злочину прямо пов'язаний із конкретним протиправним суспільно небезпечним вчинком, і його необхідною характеристикою є злочинне походження [12]. Для класифікації злочину за ст. 209 ККУ не враховується конкретний злочинний метод, за допомогою якого здобуто злочинні доходи. До предикатних злочинів можна віднести порушення проти власності, незаконне отримання хабарів, контрабанду, шахрайство з фінансовими ресурсами, ухилення від сплати податків, вбивство з корисних мотивів, незаконне використання товарних знаків, виготовлення, збирання та поширення порнографічної продукції та інші.

В Україні не ведеться окремого обліку статистики предикатних злочинів. З метою узагальнення, пропонуємо визначити найбільш поширені предикатні злочини, серед яких:

1. *Корупційні дії посадових осіб.* Правова природа цього явища полягає в наданні посадовим особам органів державної влади чи місцевого самоврядування значних повноважень, які вони часто використовують для особистого збагачення.

Корупція лишається одним з основних організаційно-управлінських чинників економічної злочинності в Україні. Результати опитування, проведеного в 2022 році Національним агентством з питань запобігання корупції, показали, що 55,2% (проти 73,3% у 2021 р.) опитаних вважають корупцію дуже серйозною проблемою України, тоді як 22% вбачають, що ця проблема є «скоріше серйозною» (проти 16,1% у 2021 р.). Доцільно зазначити, що і у 2022 р. корупційні злочини перебувають на другому місці по важливості проблеми. 96,8% опитаних вбачають збройну агресію росії проти України основною проблемою у 2022 р. (проти 79,8 % у 2021 р.)[15, с. 27].

Упродовж останніх років спостерігається тенденція до зростання частки населення та бізнес-структур, що негативно ставляться до корупційних проявів (рис. 2.1).

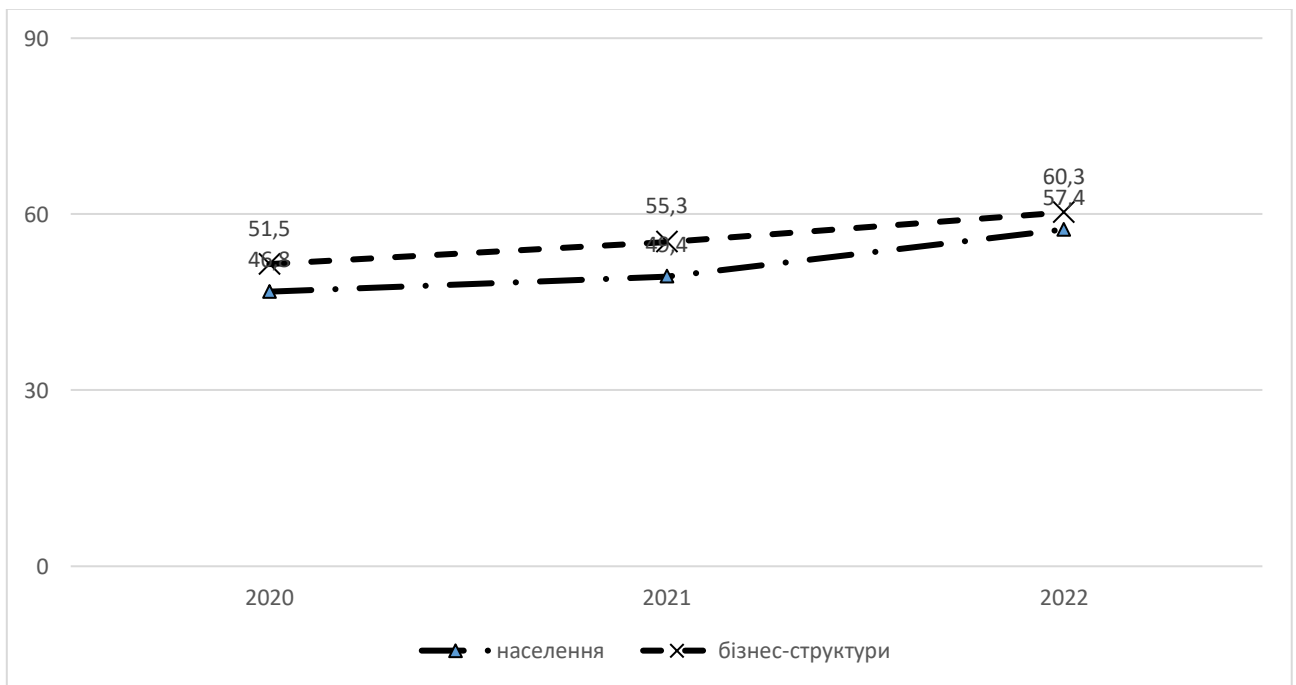

Рис. 2.1. Питома вага населення та представників бізнес-структур, які негативно ставляться до корупції упродовж 2020-2022 рр., %

Джерело: складено автором за даними [15]

Упродовж аналізованого періоду спостерігаємо поступове збільшення частки населення, що негативно ставиться до корупції – на 8,8 % за останні 3

роки. Традиційно частка негативно налаштованих представників бізнес-структур є більшою, аніж населення – на майже на 3% у 2022 р. [15].

Transparency International – міжнародна неурядова організація, повідомляє, що у 2022 р. Україна набрала 33 бали зі 100 можливих за Індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — далі CPI). Значення CPI зросло на один бал. З таким результатом Україна перебуває на 116 місці з-поміж 180 країн (рис. 2.2)[16].

Рис. 2.2. Рівень CPI України та країн-сусідів у 2022 р., балів [16]

Також 33 бали набрали Алжир, Ангола, Замбія, Монголія, Сальвадор і Філіппіни. Боснія і Герцеговина, Гамбія, Індонезія, Малаві, Непал і Сьєрра-Леоне випереджають нас лише на один бал, набравши по 34. Нижче на один бал від України розташувалися Домініканська Республіка, Кенія і Нігерія. У порівнянні з сусідами, Україна знову випереджає росію, яка втратила один бал і опустилася на 137 місце з рейтингом 28 балів у 2022 р. Також бали Угорщини зменшилися до 42 (-1 бал, 77 місце), а також білорусі, яка цього року втратила 2 бали.

2. Шахрайство. Шахрайство виявляється основною проблемою у сфері фінансів, особливо в розкраданні коштів з банківських установ. Також, процес легалізації «брудних» коштів охоплює використання банківських установ у злочинних справах. Банки, які часто не мають ефективної системи фінансового моніторингу, стають основними інструментами для легалізації через втягування в ці процеси.

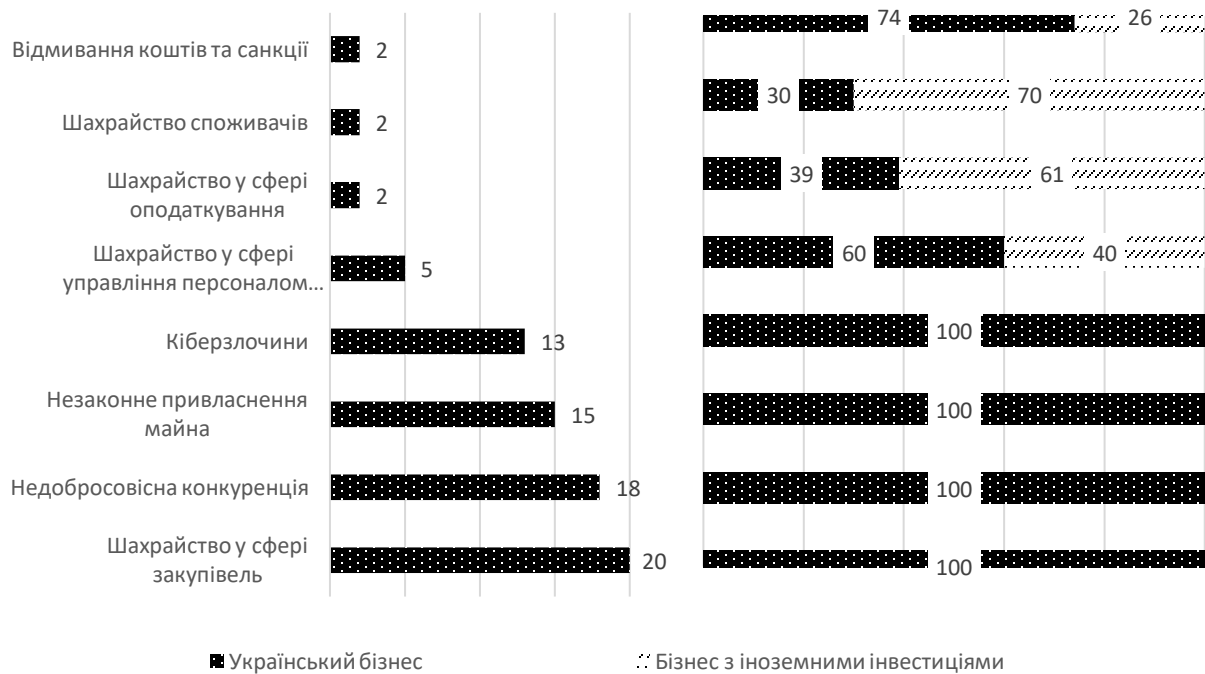

Рис. 2.3. Найбільш суттєві економічні злочини та шахрайства в Україні у 2022 р.,%

Джерело: [17]

Часто банківські установи, не маючи усвідомлення, стають співучасниками у злочинах легалізації «брудних» коштів. Зловмисні кошти потрапляють у фінансову систему через їх розміщення в банківських установах, після чого починається процес маскування походження коштів і їх вилучення. Ці кошти можуть бути використані для кредитування фіктивних компаній, які, в свою чергу, оплачують різноманітні сторонні послуги.

У випадку, коли доходи злочинного походження використовуються для придбання матеріальних або фінансових активів, вони автоматично втягуються у реальний сектор економіки та легалізуються. Основною метою етапу інтеграції коштів є їх вкладення в легальну економічну систему, щоб уникнути сумнівів правоохоронних органів у законності їхнього походження.

Поширеним методом відмивання коштів та їх приховування за допомогою банку є використання індивідуальних рахунків. Таким чином, зловмисники можуть відкривати рахунки в різних банках вигляді певних компаній, часто нових або створених менше ніж за рік, розподіляючи «брудні» гроші на операції, які не викликають підозр. Після цього проводяться маніпуляції, спрямовані на легалізацію цих коштів.

3. Шахрайство у державному секторі економіки. Сектор державної економіки стикається з основною проблемою у сфері легалізації, а саме в тому, що працівники державних установ не виявляють зацікавленості у покращенні результатів своєї діяльності. Вони спрямовують свої зусилля на отримання додаткового доходу від власних незаконних дій. Типовими прикладами такої практики є маніпуляції з тендерними закупівлями, фінансові махінації, пов'язані з перерахуванням коштів державних підприємств за ненадані послуги та інші подібні схеми.

За результатами перевірок, проведених Державною аудиторською службою України у 2022 році, виявлено збитки фінансових та матеріальних ресурсів у розмірі понад 15,1 мільярда гривень (див. рис. 2.4). Як видно з графіка 2.4, найзначніші збитки для держави стали наслідком недоотримання фінансових ресурсів внаслідок продажу товарів, робіт та послуг державних підприємств, а також передачі природних та матеріальних ресурсів у безоплатну оренду за заниженими цінами.

Зокрема, через незаконні дії окремих керівників, відбувалися продажі товарів, робіт та послуг за зниженими цінами, а також передача природних та

матеріальних ресурсів у безоплатну оренду іншим незадовільно вигідним способом. Бюджети всіх рівнів, бюджетні установи та організації, компанії втратили можливість отримати невикладені доходи у розмірі понад 151,6 мільярда гривень, із них бюджети різних рівнів – понад 119,0 мільярда гривень. Також зафіксовані незаконні та ненавмисні витрати на суму близько 2,8 мільярда гривень та нестачі матеріальних та фінансових ресурсів, включаючи суму приблизно 1,8 млрд. грн.

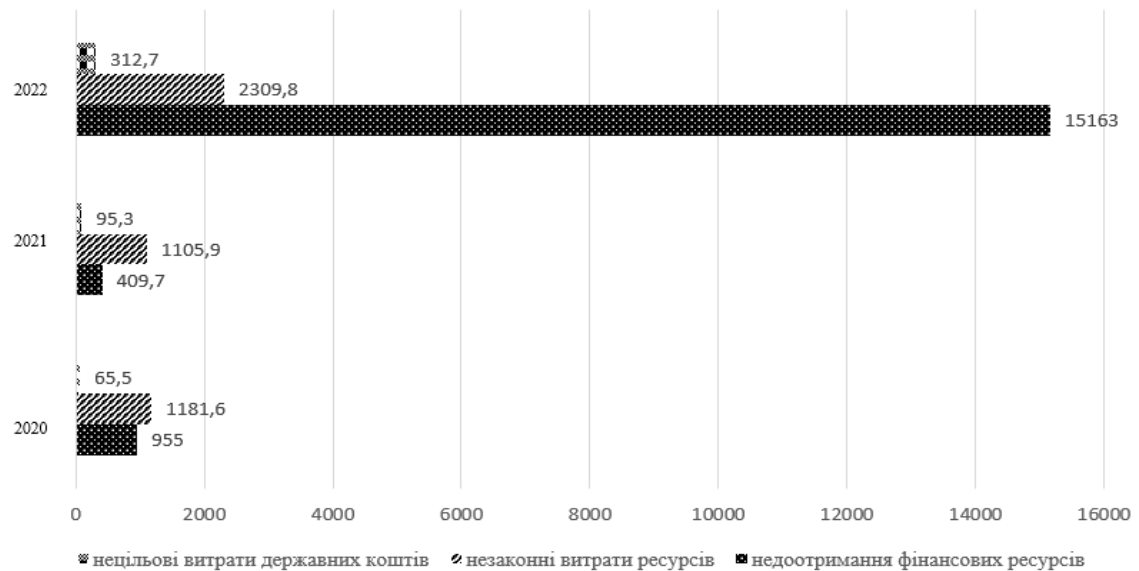

Рис 2.4. Втрати державних ресурсів, виявлених Державною аудиторською службою України упродовж 2020-2022 рр., млн. грн.

Джерело: складено автором за даними [18]

4. Кіберзлочинність. Швидкий розвиток інформаційних технологій у фінансовій сфері викликав появу нових методів легалізації: проведення фінансових операцій для віддаленого доступу до банківських систем та обман з використанням платіжних карток для отримання особистих даних. У перспективі така інформація та прибуток можуть бути конвертовані в різні види валюти, криптовалюту або товари за допомогою різноманітних інтернет-магазинів [19].

Із початком повномасштабного вторгнення росії в Україні почастишали випадки кібератак на об'єкти критичної інфраструктури та важливі об'єкти. Так, упродовж 2022 р. було зафіксовано 2194 кіберінциденти [20].

Найбільш поширеними методами відмивання грошей, якими користуються кіберзлочинці, включають:

- переведення коштів на карткові та корпоративні рахунки фізичних осіб з наступним виведенням готівки, включаючи використання банкоматів та інші засоби;
- здійснення переказу коштів через рахунки як фізичних, так і юридичних осіб, за наступним придбанням товарів і послуг через Інтернет;
- передача грошей на електронні гаманці та подальше використання або покупка товарів;
- обмін або розміщення коштів на електронних гаманцях.

Інтеграцію України у світову економіку гальмує розповсюдження легалізаційних процесів. Економічно розвинені країни не бажають співпрацювати з ненадійним партнером. Це спричинює значне погіршення інвестиційного клімату, втрату інвестиційних ресурсів, погіршення міжнародного іміджу країни, розширення організованої економічної злочинності, втрату контролю над оплатою праці та збільшення рівня корупції.

2.2. Оцінка результатів діяльності вітчизняного підрозділу фінансової розвідки

Державна служба фінансового моніторингу України відіграє важливу роль у фінансовій системі країни та сприяє посиленню заходів проти злочинності. З огляду на те, що вітчизняний підрозділ фінансової розвідки є структурним підрозділом фінансової розвідки управлінського типу, його основними завданнями є збір та аналіз інформації щодо фінансових операцій, що

викликають підозру. Однак функції цього органу не лише включають аналітичну роботу, а й охоплюють різноманітні напрями. Розглянемо кожен із напрямів окремо.

Збір та обробка повідомлень про фінансові операції Згідно з Законом про фінмоніторинг. Держфінмоніторингу – орган, що отримує повідомлення від суб'єктів первинного фінмоніторингу щодо фінансових операцій, які перевищують порогові значення, а також операцій, що викликають підозру. Динаміку кількості отриманих повідомлень наведено на рис. 2.5.

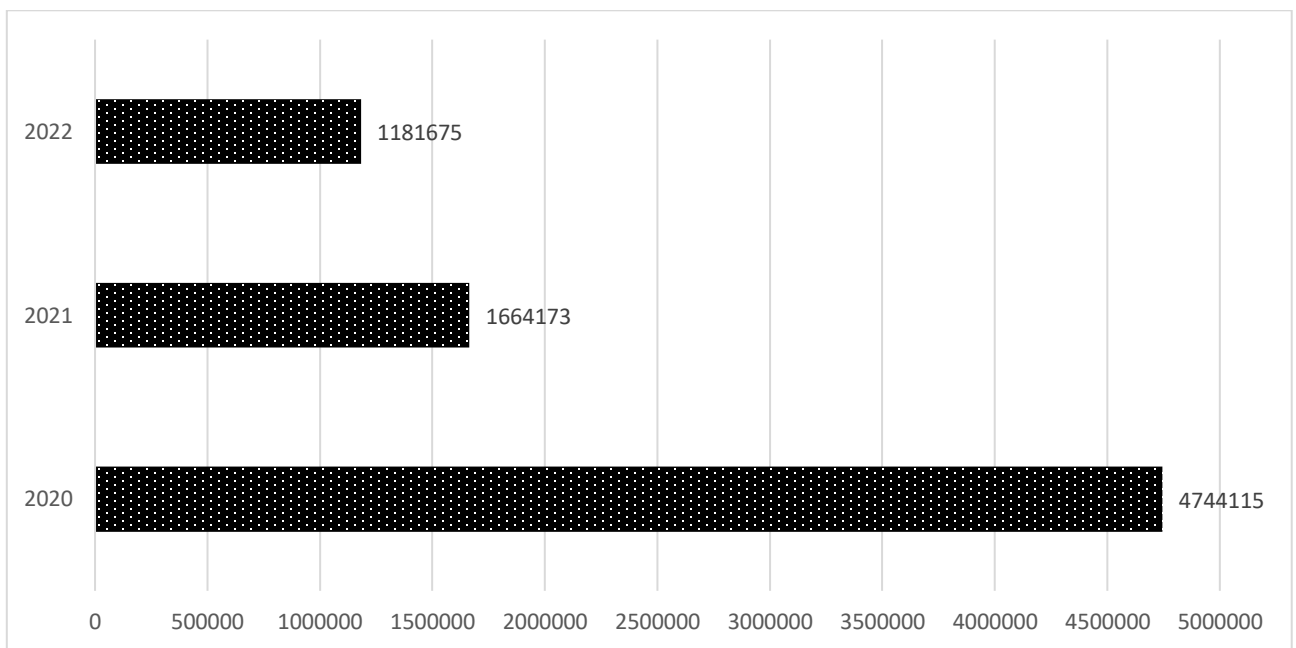

Рис. 2.5. Кількість отриманих Держфінмоніторингом України повідомлень про фінансові операції упродовж 2020-2022 рр., одиниць

Джерело: складено автором за даними [21]

Згідно із наведеною на рис. 2.5 інформацією, можна відслідкувати чітку тенденцію до зменшення кількості повідомлень, що надходять до Держфінмоніторингу. Цю тенденцію обумовлює підвищення порогових значень фінансових операцій, встановлених Законом про фінмоніторинг у новій редакції, та використання СПФМ ризик-орієнтованого підходу. Традиційно банківські установи найчастіше надсилають інформацію про фінансові операції, і в 2022 р.

їхні повідомлення становили 99,55% (рис. 2.6.). З небанківських фінансових установ часто повідомляють про фінансові операції професійні учасники фондового ринку (питома вага повідомлень серед небанківських установ у 2022 році склала 53,74%), фінансові компанії (27,9%), страхові компанії (6,34%), інші суб'єкти, що надають фінансові послуги (7,05%), та суб'єкти, що організовують лотереї (4,97%). Питома вага інших СПФМ є незначною і знаходиться в діапазоні від 0% до 1% від загальної кількості повідомлень, які надійшли від небанківських установ.

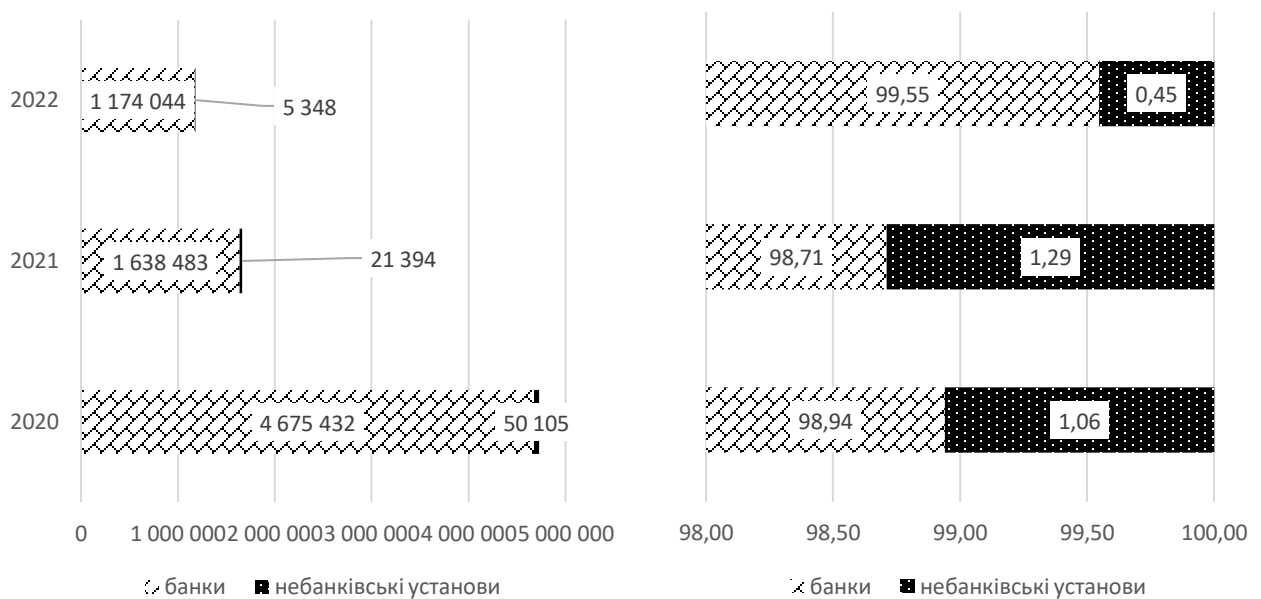

Рис. 2.6. Кількість та питома вага повідомлень від банків та небанківських установ в Україні упродовж 2020-2022 рр., од. та %

Джерело: складено автором за даними [21]

Аналітична робота. Після отримання повідомлень про фінансові операції вони піддаються аналітичному обробленню, і на основі результатів аналізу створюються досьє (див. рис. 2.7).

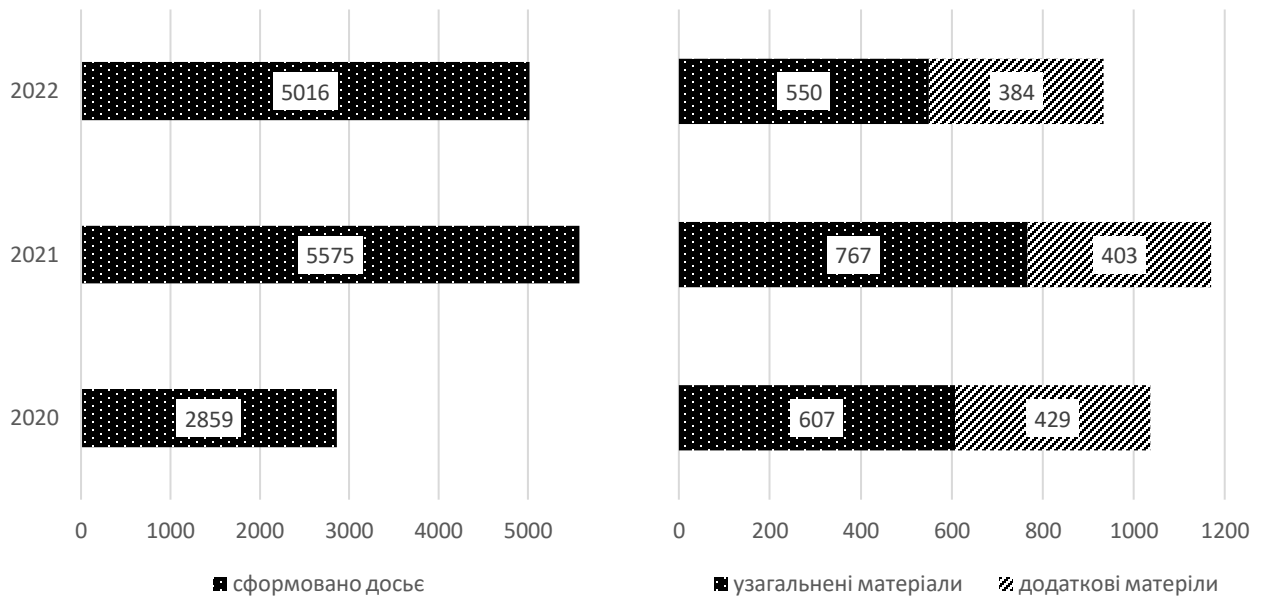

Рис. 2.7. Кількість досьє, узагальнених та додаткових матеріалів, сформованих Держфінмоніторингом України упродовж 2020-2022 рр., од.

Джерело: складено автором за даними [21]

Початкова обробка отриманих повідомлень відбувається в Інформаційній системі фінансового моніторингу. Після цього інформація подається до сховища, де вона класифікується за рівнем ризику та проходить аналіз з урахуванням усієї наявної інформації, формуючи досьє. Важливо відзначити, що у 2022 р. кількість сформованих досьє скоротилась на 10%, що, в основному, пов'язано із веденням воєнних дій [21]. Кожне досьє аналізується на можливість залучення до легалізаційних злочинів за допомогою ризик-орієнтованого підходу та врахування міжнародного досвіду. В результаті здійснених перевірок у 2022 р. і було зупинено 475 фіноперацій. Левова частка зупинених операцій були пов'язані із колабораційною діяльністю або фінансуванням сепаратизму та тероризму.

Матеріали, які були підготовлені Держфінмоніторингом, були передані відповідним правоохоронним органам, і після їх ретельного розгляду було ініційовано кримінальні провадження (рис. 2.8).

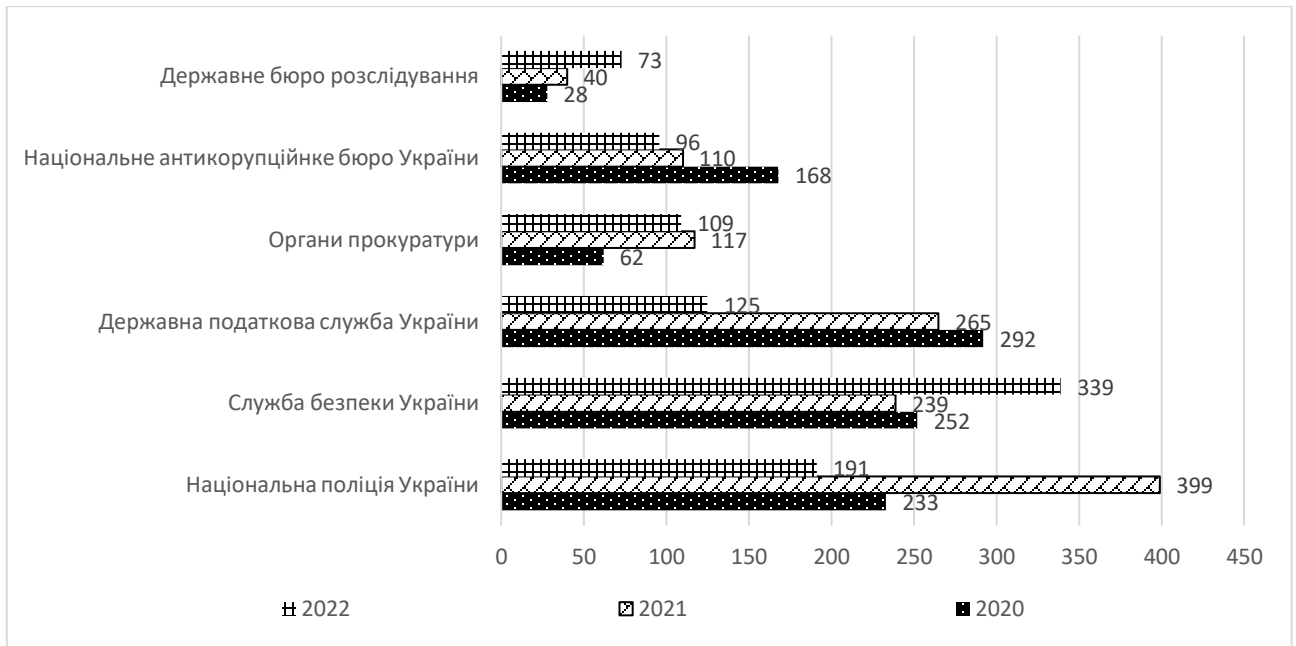

Рис. 2.8. Кількість матеріалів, переданих Держфінмоніторингом до правоохоронних органів упродовж 2020-2022 рр., од.

Джерело: складено автором за даними [21]

У 2022 р. правоохоронними органами у ході досудових розслідувань було взято до використання 360 узагальнених матеріалів Держфінмоніторингу, що включають інформацію, надану у минулі роки, у рамках 349 кримінальних проваджень: після перевірки 66 узагальнених матеріалів було розпочато 67 кримінальних проваджень, а 294 узагальнені матеріали було використано у 282 кримінальних провадженнях.

Координація діяльності єдиної інформаційної системи (далі – ЄІС) у антилегалізаційній сфері. Згідно до зазначених у ст. 25 Закону про фінмоніторинг завдань Держфінмоніторинг здійснює забезпечення ефективного функціонування ЄІС в антилегалізаційній сфері. Ця система дозволяє забезпечувати безперервність технологічних процесів, що передбачають отримання первинної інформації від державних органів та СПФМ, а також проведення аналітичної обробки цієї інформації. Крім того, вона забезпечує підтримку інформаційного середовища для взаємодії з суб'єктами

фінмоніторингу. Інформаційна система фінансового моніторингу (далі – ІСФМ) функціонує в режимі 24/7. Спеціально уповноважений орган забезпечує стабільну роботу всіх програмно-технічних засобів ІСФМ у режимі, визначеному нормами. Зусилля Держфінмоніторингу спрямовані на поліпшення електронної взаємодії між суб'єктами системи фінмоніторингу, а також на вдосконалення оперативного та стратегічного аналізу. Зокрема, Держфінмоніторинг ініціював заходи для вдосконалення базових платформ Аналітичної системи «e-case фінансового моніторингу» та впровадження технологій доступу Держфінмоніторингу до державних електронних інформаційних ресурсів.

Законотворча діяльність у антилегалізаційній сфері. Здійснюючи заходи в сфері розвитку законодавчої бази Держфінмоніторинг розробляє заходи щодо покращення чинного антилегалізаційного законодавства, розробляє та погоджує проекти законодавчих та нормативних актів у цій сфері (рис. 2.9).

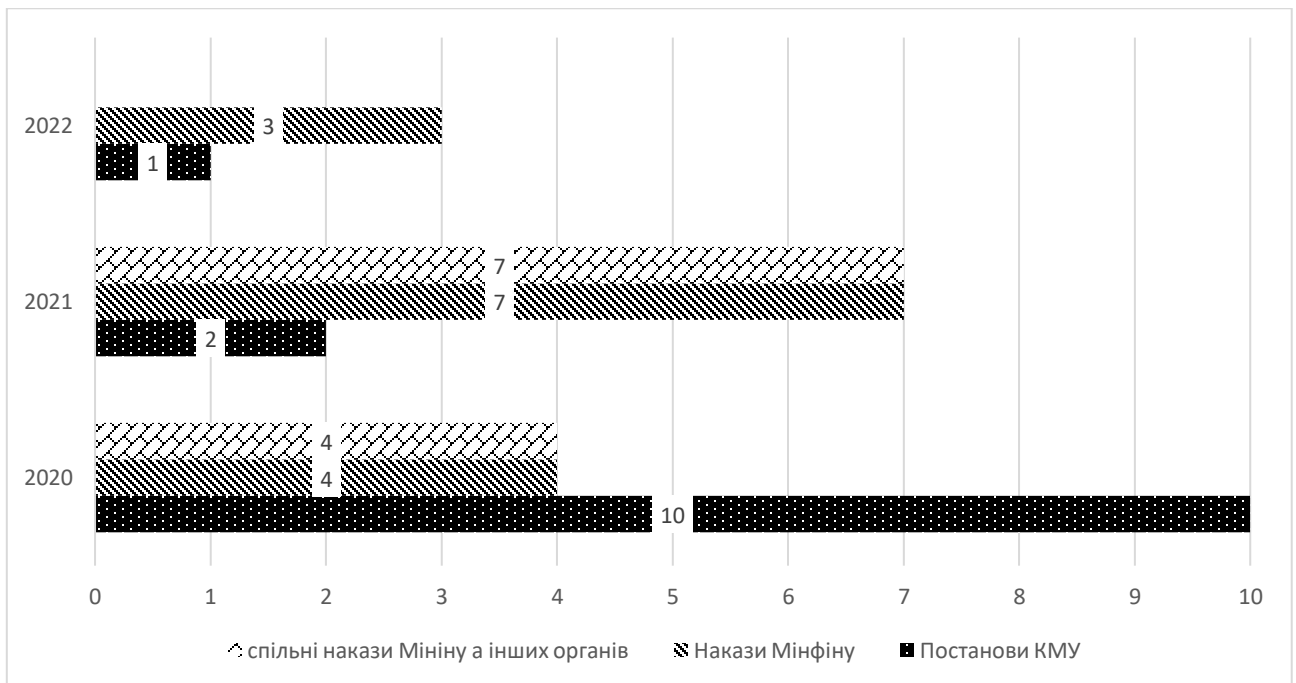

Рис. 2.9. Результати законотворчої діяльності Держфінмоніторингу України упродовж 2020-2022 рр., од.

Джерело: складено автором за даними [21]

Значне зростання кількості нормативних та нормативно-методичних актів корелює із набранням чинності Закону про фінмоніторинг. Задля досягнення максимальної ефективності і дієвості Закону про фінмоніторинг розроблено низку нормативних актів.

Організація міжвідомчого співробітництва у сфер ПВК/ФТ. В умовах воєнного конфлікту (у 2022 р.), міжвідомча координація Держфінмоніторингу була спрямована на взаємодію в системі фінмоніторингу, зокрема:

- реалізацію стратегії розвитку національної системи фінмоніторингу (далі – НСФМ);
- організація діяльності Ради з запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення;
- координацію трансформації НСФМ за результатами 5-го раунду оцінки України Комітетом MONEYVAL;
- безпосередній обмін інформацією із суб'єктами державного фінмоніторингу;
- виконання Програми стратегічного розвитку Держфінмоніторингу до 2024 року, затвердженої наказом Мінфіну [22];
- реалізація Пріоритетів діяльності Держфінмоніторингу під час воєнного стану, затверджених Мінфіном;
- посилення взаємодії з громадськістю [21].

Підготовка кадрів у антилегалізаційні сфері. Завдання з підготовки та перепідготовки кадрів здійснює Академія фінансового моніторингу. Її основний акцент спрямований на проведення підготовки, а також перепідготовки кадрів, підвищення рівня їх кваліфікації у сфері ПВК/ФТ. Це здійснюється задля забезпечення унікальності підходу у освітній сфері підготовки фахівців для Державної служби фінансового моніторингу, працівників правоохоронних органів, судової системи та інших суб'єктів системи фінмоніторингу.

Викладачі Академії включають представників Держфінмоніторингу, державних регуляторів (таких як Національний банк України, Міністерство фінансів, Нацкомфінпослуг), а також представників партнерських вищих навчальних закладів, практиків, а також експертів у галузі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. За період своєї діяльності Академія успішно підвищила кваліфікацію 21 421 фахівця з питань фінансового моніторингу. Тільки у 2022 р. в Академії навчалися 1 670 слухачів, серед яких були представники правоохоронних, розвідувальних, судових та інших органів державної влади (979 фахівців) та відповідальні особи Держфінмоніторингу України (691 фахівець).

Міжнародна взаємодія Держфінмоніторингу. Важливою частиною діяльності Держфінмоніторингу є встановлення співпраці з міжнародними інституціями та зарубіжними партнерами, які відповідають за ефективне впровадження заходів протидії легалізації коштів. Держфінмоніторинг активно співпрацює з провідними міжнародними організаціями та інституціями, спеціалізованими у справах ПВК/ФТ, такими як Група розвитку фінансових заходів протидії відмиванню грошей (FATF), Егмонтська група фінансової розвідки, Рада Європи (Комітет з оцінки заходів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму (MONEYVAL)), Європейський Союз, ООН, Світовий банк, НАТО, Організація з безпеки та співпраці в Європі (ОБСЄ), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та інші міжнародні організації.

Держфінмоніторинг України, яка працює як вітчизняний підрозділ фінансової розвідки, вже більше 20 років займається боротьбою із «відмиванням» (легалізацією) коштів в Україні. Як вже зазначалося, Держфінмоніторинг має адміністративний характер, і його обов'язки включають збір, обробку та аналіз повідомлень про підозрілі фінансові операції. У випадку підозри щодо «відмивання» злочинних коштів, підрозділ формує дос'є, здійснює фінансові розслідування та готує узагальнюючі та додаткові матеріали правоохоронних

органів відповідно до профілю злочину. Введення нової редакції Закону про фінмоніторинг, яка передбачає застосування ризик-орієнтованого підходу та підвищення порогових сум фінансових операцій, сприяло підвищенню ефективності роботи Держфінмоніторингу – збільшенню кількості сформованих досьє, підготовлених матеріалів, які були передані до правоохоронних органів, і відкриттю кримінальних проваджень.

Важливою частиною діяльності Держфінмоніторингу України є організація міжвідомчого та міжнародного співробітництва. Держфінмоніторинг ініціює розробку спільних нормативних актів з різними міністерствами та відомствами у антилегалізаційній сфері.

З початку воєнної агресії з боку росії, Держфінмоніторинг України, яка є частиною фінансової розвідки країни, активно спрямовувала свої зусилля на вжиття заходів для привертання країни-агресора до міжнародної відповідальності за її злочини проти світового спокою, включаючи відмивання «брудних» коштів, фінансування тероризму та підтримку розповсюдження зброї масового знищення. Держфінмоніторинг проводить активну роботу щодо застосування санкцій до представників держави-агресора. Для цього здійснювались міжнародні заходи (запущено механізм виявлення та блокування криптогаманців, що походять із країни-агресора, розроблено заходи щодо блокування російських криптоактивів, скеровано запит до APG з проханням скасувати статус спостерігача для росії, скеровано запит до FATF з проханням внести росію до чорного списку) та внутрішні заходи (проведен фінансові розслідування із пошуком активів, що мають слід із держави-агресора, пошук активів колаборантів та зрадників, виявлено інтернет-агентуру, що здійснювала проросійську пропаганду, виявлено шляхи фінансування диверсійно-розвідувальних груп).

Висновки до розділу 2

Легалізація коштів вторинним злочином, тобто вона можлива у разі відмивання коштів, отриманих у результатів іншого, предикатного злочину. До предикатних злочинів відносять корупцію, шахрайство, зловживанням використання державних коштів, кіберзлочинність, торгівлю наркотиками, людьми та зброєю. Рівень корупції в Україні є загрозливим. І, хоч упродовж останній років спостерігаємо незначне покращення рівня Індексу сприйняття корупції, проте все ж її рівень є надто високим. Значні обсяги зловживань і в використанні коштів бюджету. Так, тільки у 2022 р., виявлено збитки фінансових та матеріальних бюджетних ресурсів у розмірі понад 15,1 млрд. грн. В умова війни почастишали випадки шахрайських дій та кіберзлочинів. Тільки у 2022 р. зафіксовано 2194 кібератаки.

Протидію антилегалізаційним процесам здійснює система фінансового моніторингу на чолі з Державною службою фінансового моніторингу України. Держфінмоніторинг, як національний підрозділ фінансової розвідки здійснює координацію суб'єктів фінмоніторингу різного рівня, збір та обробку повідомлень про фінансові операції, їх систематизацію та готує матеріали для відповідних правоохоронних органів. Так, упродовж 2022 р. до Держфінмоніторингу надійшло 118675 повідомлення, на основі яких було сформовано 5016 досьє та підготовлено 550 узагальнених, 384 додаткових матеріали. Окрім роботи із інформацією про фінансові операції, отриманої від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, Держфінмоніторинг проводить аналітичну, законотворчу роботу, здійснює підготовку та перепідготовку кадрів, налагоджує міжвідомчу та міжнародну співпрацю.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

3.1. Напрями вдосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом

За новою редакцією Закону про фінмоніторинг [8], як щодо суб'єктів первинного фінмоніторингу, так і щодо Держфінмоніторингу України, діяльність у антилегалізаційній сфері характеризується системним підходом і комплексністю. Наразі ефективно працюють підрозділи, що визначають загрози національній безпеці, які випливають із легалізаційних процесів. Однак ефективність функціонування системи фінмоніторингу вимагає подальшого удосконалення.

Необхідність реформування системи ПВК/ФТ визнається на рівні держави, що підтверджується розробкою та прийняттям ряду нормативних актів, включаючи «Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року» [23] і «Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року» [22].

Програма стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року [24] визначає наявність проблем і визначає шляхи їх вирішення. Основними напрямами реформування системи ПВК/ФТ наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Напрями реформування системи протидії відмивання коштів та
фінансування тероризму

Напрями реформування	Заходи реформування системи протидії відмивання коштів та фінансування тероризму
1	2
Забезпечення ефективності функціонування антилегалізаційної системи	- оптимізація вітчизняного антилегалізаційного законодавства для приведення його у відповідність вимогам та рекомендаціям міжнародних організацій; - використання новітніх цифрових технологій при здійсненні антилегалізаційної діяльності; - оперативне вилучення та арешт майна для проведення досудового розслідування легалізаційних злочинів; - використання міжнародного досвіду при проведенні національної оцінки ризиків; - сприяти відкритості інформації про КБВ суб'єктів господарювання; - впорядкувати нормативне регулювання сектору віртуальних активів сектору продажу нерухомості; - удосконалити механізм застосування ризик-орієнтованого підходу СПФМ; - оперативно актуалізувати інформації списку осіб, пов'язаних із терористичної, сепаратистською діяльністю; - забезпечити періодичне проведення досліджень легалізаційних схем та підготовку типологічних досліджень у сфері ПВК/ФТ; - покращити систему подання СПФМ інформації про фінансові операції
Забезпечення ефективності функціонування системи досудового розслідування та судового провадження за фактами відмивання злочинних коштів	- постійний моніторинг за фінансовими операціями на предмет виявлення легалізаційних процесів та оперативне інформування про це Держфінмоніторинг; - виявлення фактів злочинної діяльності та відмивання отриманих від неї доходів злочинними групами; - швидке та ефективне використання інформації про легалізаційні злочини компетентними у сфері ПВК/ФТ органами; - оперативне вжиття заходів по припиненню фінансування терористичної діяльності та застосування принципу невідворотності покарання за такі злочини; - виявлення та припинення фактів контрабанди товарів, переведення безготівкових коштів у готівку та навпаки, корупційних злочинів, торгівлі людьми, зброєю і т.д.

Продовження таблиці 3.1

1	2
забезпечення міжвідомчого та міжнародного співробітництва у сфері ПВК/ФТ	- участь Держфінмоніторингу у міжнародних заходах у сфері ПВК/ФТ; - обмін інформацією з іноземними ПФР, підписання угоди про співпрацю і т.д.
забезпечення наукової, просвітницької та освітньої діяльності у сфері ПВК/ФТ	- проведення навчання та перепідготовку кадрів у сфері ПВК/ФТ; - забезпечення розробки навчально-методичних матеріалів у антилегалізаційній сфері; - стимулювати проведення наукових досліджень за згаданою тематикою
забезпечення прозорості антилегалізаційної діяльності	- проведення просвітницької діяльності серед населення про негативні наслідки легалізаційних процесів; - висвітлювання у засобах масової інформації основних результатів ПВК/ФТ; - покращити механізм співпраці громадянського суспільства та учасників системи фінансового моніторингу

Запропоновані стратегічні напрями реформування системи протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення (ПВК/ФТ) спрямовані на вирішення поточних проблем у регулятивній та наглядовій сферах антилегалізаційної діяльності в Україні. Отже, стратегічні напрями призначені для подолання існуючих недоліків у якості та ефективності контролю за ПВК/ФТ і сприяють підвищенню стандартів фінансового моніторингу.

На даний момент, процедура реагування правоохоронних органів на матеріали, надіслані Держфінмоніторингу України, і їх взаємодія у виявленні ходу втілення кримінальних схем та обміну інформацією щодо результативності проведеної роботи залишається тривалою та несприятливою для досягнення високих показників ефективності фінансового моніторингу. Така ситуація негативно впливає на показники дієвості антилегалізаційних заходів. Крім того, часто відділи державної реєстрації, Державна податкова служба України та

правоохоронні органи ігнорують запити суб'єктів первинного фінмоніторингу щодо ідентифікації клієнтів на предмет наявності непогашеної судимості або ж судимості за корисливі кримінальні правопорушення, не зняту в установленому законом порядку, тероризм і т.д. Також Держфінмоніторинг не повідомляє суб'єктів первинного фінмоніторингу про порушення/закриття кримінальних справ, винесення судових рішень з питань кримінальних проваджень та інші події.

Для підвищення результативності фінансового моніторингу важливо враховувати, що схеми легалізації доходів, що надійшли злочинним шляхом, неперервно ускладнюються, а незаконно отримані кошти перемішуються з легальними джерелами доходів. Тому необхідно вести систематичний та постійний фінансовий моніторинг, систематизувати та аналізувати інформацію щодо обігу готівкових та безготівкових фінансових ресурсів у юридичних і фізичних осіб, а також інших активів. Це дозволить визначити можливе впровадження злочинно отриманих доходів у легальні потоки банківських та інших організацій, а також прогнозувати фінансові можливості та поведінку відповідного суб'єкта господарювання у майбутньому.

На нашу думку, впровадження контрольної функції для суб'єктів фінмоніторингу у вигляді здійснення невіїзних (електронної) перевірки та прогнозування фінансових можливостей та меж суб'єктів господарювання сприятиме здійсненню професійної оцінки всіх чинників. На основі цієї оцінки можливе обґрунтоване прийняття рішень щодо направлення інформації до уповноважених органів.

Важливо відзначити, що у процесі фінансового моніторингу залишаються значущими ризики, пов'язані з діяльністю фінансових посередників, що передбачають налагодження співпраці Держфінмоніторингу з НБУ з метою передбачення легалізаційних процесів. Також важливі галузеві та регіональні ризики. Таким чином, як стратегія, так і тактика фінансового моніторингу

повинні бути розроблені на основі результатів превентивного аналізу можливих ризиків відмивання незаконних доходів.

В сучасний період особливо важливо встановити моніторинг фінансових потоків з метою виявлення операцій, що пов'язані з фінансуванням терористичної діяльності. Ці операції можуть виявлятися за такими ознаками: міжнародним характером, значними обсягами готівкових операцій, використанням благодійних фондів, неурядових чи фіктивних організацій і т.д.

У цьому контексті для ефективного виявлення таких операцій необхідні спільні заходи міжнародних організацій, які займаються перекриттям каналів фінансування терористичних організацій і запобіганням потоку незаконних фінансових ресурсів в Україну. Це передбачає обмін інформацією з фінансовими розвідками інших країн. Крім того, обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та використання міжнародних баз даних також вимагає деофшоризації економіки, включаючи перевірку реєстрації та діяльності іноземних контрагентів.

Необхідно вирішити проблему існування стійких тіньових банківських каналів, які використовуються для переміщення фінансових ресурсів через штучно створені зовнішньоторговельні контракти. Це, серед іншого, вимагає удосконалення процедур митного і валютного контролю, а також збільшення зусиль у забезпеченні ефективного використання бюджетних коштів та запобігання їхньому зловживанню, що залишається актуальним.

Потрібно перевіряти способи та ефективність використання коштів, які були залучені суб'єктами господарювання за умови, коли держава виступає поручителем. Проведення роз'яснювальної роботи Розширення знань про появу нових методів та схем легалізації доходів, отриманих у незаконний спосіб, та фінансування тероризму сприятиме боротьбі з некоректним використанням та розкраданням коштів, які були виділені для фінансування Міністерства оборони України при виконанні державного оборонного замовлення.

Для підвищення результативності фінансового моніторингу вважаємо за актуальне застосування припинення фінансових операцій та замороження активів. Такі заходи варто застосовувати зокрема щодо спекуляцій на валютному ринку країни. Цей метод спрямований на проведення превентивних заходів і дасть можливість не формально поводити заходи фінансового моніторингу, а проводити комплексний аналіз стану економіки. Це досягається за допомогою впровадження механізму раннього виявлення порушень у фінансовій сфері через реалізацію цільових та координованих заходів з ліквідації тіньових площадок для незаконних фінансових операцій та усунення стійких організованих тіньових банківських каналів переміщення фінансових ресурсів.

Фінансовий моніторинг є важливим механізмом для відстеження та аналізу фінансових потоків, забезпечуючи прозорість усіх фінансових операцій. Його завданням є виведення бізнесу з тіні та отримання інформації про рух фінансових ресурсів громадян і організацій.

Мета фінансового моніторингу полягає у досягненні кінцевого результату розслідування, арешту та конфіскації незаконно нажитих коштів і майна, а також притягнення винних осіб до відповідальності. Такі показники свідчать про ефективність боротьби з економічними злочинами, корупцією, наркоторгівлею, торгівлею зброєю, боєприпасами, тероризмом та іншими важкими злочинами, і вимірюються критеріями доцільності та економічної ефективності.

Наразі важко виконати процедуру повернення виявлених злочинних фінансових ресурсів у легальний обіг та до державного бюджету України. Це завдання ускладнюється через використання конвертаційних центрів і фіктивних фірм для виведення законно зароблених коштів з легального обігу. Наприклад, така практика використовується за допомогою трансферного ціноутворення. Важливо розмежувати поняття «відмивання» як кримінального діяння та «легалізація» як можливого джерела інвестицій.

Для підвищення ефективності фінансового моніторингу, розглядається можливість:

- створення системи фінансового моніторингу, де всі учасники можуть запитувати інформації через Єдину централізовану інформаційну базу, а також налагодити швидкий та оперативний обмін інформацією між органами державної влади;
- можливість використання наявних баз даних Державної податкової служби України та правоохоронних органів як основи для створення системи фінансового моніторингу;
- включення до переліку об'єктів, які піддаються легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму, коштів, отриманих внаслідок мінімізації податків, операцій з бюджетними коштами, а також — надходження від несплати митних і податкових платежів. В сучасних умовах важко встановити чітку межу між мінімізацією податків та трансферним ціноутворенням;
- оскільки уповноважені органи не завжди мають оперативну інформацію щодо операцій на ринку цінних паперів та персональних даних їх учасників, важливим є визначення методичних принципів обліку угод і операцій на ринку цінних паперів з обов'язковим фіксуванням персональних даних учасників таких трансакцій;
- зміцнення контролю за структурою власності організацій, які здійснюють операції з грошовими ресурсами або іншим майном, зокрема, виявлення вигодонабувачів і дійсних власників. Наглядові органи повинні збирати інформацію про засновників (учасників) і справжніх власників організацій, які проводять фінансові операції або мають афілійовані структури;
- встановлення комплексної системи статистичної звітності для правоохоронних та інших компетентних органів щодо попереджених, виявлених, розкритих та розслідуваних злочинів, а також переслідування осіб, які їх скоїли.

- забезпечення прозорості у фінансово-банківській сфері та посилення контролю за обігом готівкових коштів у високоризикових зонах для запобігання злочинам;
- перехід від розкриття окремих злочинів до впровадження комплексних заходів для передбачення і припинення діяльності злочинних співтовариств, що фінансують тероризм та провадять «відмивання» коштів від інших злочинів;
- здійснення контролю над доходами та витратами громадян за допомогою непрямих методів для мінімізації легалізаційних ризиків та ризиків фінансування тероризму і поширення зброї масового знищення;
- виявлення фінансових операцій, що пов'язані з фінансуванням терористичної діяльності або спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, а також виявлення та припинення фінансової діяльності представників незаконних збройних формувань з метою незаконного здобуття прибутку чи його легалізації;
- виявлення фактів перевезення валютних цінностей, готівкових коштів, дорогоцінних металів та виробів з них, товарів, що можуть бути використані задля легалізації коштів або ж фінансування тероризму;
- виявлення та запобігання відмиванню коштів, отриманих в результаті здійснення кіберзлочинів, пов'язаних з комп'ютерними системами і даними;
- налагодження тісної співпраці щодо обміну інформацією між суб'єктами фінансового моніторингу та з системою управління та контролю за коштами державного та місцевих бюджетів;
- створення необхідних фінансових, технічних, організаційних і кадрових умов для ефективного функціонування системи фінансового моніторингу.

Для досягнення всіх вищезазначених результатів необхідно мати політичну та соціальну стабільність, розвинуті механізми та інституції фінансових ринків, добре налагоджену систему грошового обігу, ефективну ділову інфраструктуру і

оподаткування, а також забезпечити захист особистості та її власності та провести боротьбу із тіньовою економікою та незаконною економічною діяльністю

Впровадження заходів, які сприятимуть покращенню результативності діяльності системи фінмоніторингу, сприятиме збільшенню обсягів надходжень до бюджетів державної системи, підвищить ефективність управління фінансовими ресурсами, а також створить умови для економічного росту та фінансової стабільності.

Пріоритетні заходи щодо удосконалення фінансового моніторингу у питаннях ПБК/ФТ, реалізуються системно та комплексно, що дозволяє створити необхідні умови для підвищення якості управління фінансами, успішного функціонування ключових економічних інститутів, забезпечення фінансової стабільності та підтримки сталого економічного зростання.

3.2. Зарубіжний досвід побудови антилегалізаційної системи та можливість імплементації його у вітчизняну практику

В Україні налагоджена система контролю за публічною фінансовою діяльністю, але фінансовий моніторинг, який виступає як відносно нова галузь контрольної функції держави в фінансовій сфері, вимагає подальшого вдосконалення. Шляхом оптимізації цієї сфери може бути залучення та врахування досвіду розвинених країн у створенні системи фінансового моніторингу, організації її функціонування та впровадженні різноманітних інструментів для протидії легалізації тіньових доходів.

Загальною тенденцією в здійсненні фінансового моніторингу є використання дворівневої системи протидії незаконному виведенню коштів, що включає національний та міжнародний рівні [24, с. 292]. Національний рівень представлений системою суб'єктів фінансового моніторингу, що діють в межах відповідної країни. Міжнародний рівень формується через створення

міжнародних організацій у сфері фінансового моніторингу, які в основному спрямовані на встановлення механізмів співпраці між відповідними установами різних країн та розробку єдиної методології фінансового моніторингу.

Структура та особливості функціонування внутрішньої складової визначаються особливостями розвитку конкретної країни та повноваженнями органів та установ, які залучені до здійснення фінансового моніторингу.

На сьогодні існує значна кількість інструментів для протидії легалізації (відмиванню) коштів, отриманих злочинним шляхом, що називаються AML/CFT. Ці інструменти можна розділити на дві основні групи – обмежувальні та контрольні.

До країн з обмежувальними заходами можна віднести Польщу, Італію, Францію. Наприклад, в Польщі існує заборона на здійснення господарської діяльності фізичними особами, які раніше вчиняли дії, спрямовані на приховування податкових зобов'язань або здійснювали інші заходи для ухилення від оподаткування в значних розмірах. В Італії уряд ввів обмеження на готівкові розрахунки при здійсненні операцій фізичними та юридичними особами великих розмірів [25, с. 27].

Окрім зазначених заходів, використовуються інші інструменти протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, оскільки в більшості країн світу існує обов'язкове повідомлення відповідних державних органів про значні фінансові операції. В Німеччині всі фінансові та нефінансові організації повинні повідомляти органи фінансового моніторингу про всі підозрілі операції фінансового характеру та декларувати розрахунки з нерезидентами. Японія також обов'язково повідомляє відповідні органи фінансового моніторингу та контролю про значні фінансові операції. Нідерланди посилили контроль за всіма потенційними джерелами корупції та особами, раніше залученими до тіньових операцій, і введено заборону обіймати державні посади порушникам законодавства [26, с. 177].

Інтеграційні процеси в світі та усвідомлення розмірів негативного впливу тіньових доходів на економічний розвиток країн світу призвели до необхідності створення національних та наднаціональних інституцій для моніторингу та контролю за тіньовими фінансовими потоками. Діяльність цих інституцій спрямована на посилення міжнародної співпраці між країнами та спрощення процедур нагляду та контролю за рівнем фінансових потоків, через розширення можливостей доступу до інформації та розробку єдиної системи правил і рекомендацій для національних суб'єктів, що стає обов'язковим для всіх зацікавлених сторін.

Зарубіжний досвід правового регулювання проведення фінансового моніторингу свідчить про те, що найвищий рівень організації фінансового моніторингу та найжорсткіші умови покарання за порушення законодавства у сфері легалізації доходів характерні для США.

Інтеграційні процеси у світі та усвідомлення розмірів негативного впливу тіньових доходів на економічний розвиток країн світу взагалі призвели до усвідомлення необхідності створення національних та наднаціональних інституцій для моніторингу та контролю за тіньовими фінансовими потоками. Діяльність таких організацій спрямована на поглиблення міжнародної співпраці між країнами-учасницями та спрощення процедур нагляду та контролю за рівнем фінансових потоків, забезпечуючи більше можливостей доступу до інформації і сприяючи формуванню уніфікованих правил та рекомендацій для національних суб'єктів, які стають обов'язковими для виконання всіма зацікавленими сторонами.

Зарубіжний досвід правового регулювання організації фінансового моніторингу свідчить про те, що найвищий рівень організації фінансового моніторингу та найжорсткіші умови покарання за порушення законодавства у сфері легалізації доходів є характерними для США. До державних органів виконавчої влади, що контролюють діяльність фінансової сфери в США, входять

Організація з боротьби з фінансовими злочинами, Податкове управління, Федеральна митна служба, Секретна служба Міністерства фінансів, Управління контролера грошового обігу адміністративних банків Міністерства фінансів, Міністерство фінансів, Міністерство юстиції, Федеральне бюро розслідування [32, с. 70].

Серед агентств, що проводять розслідування фінансових злочинів у США, важливе місце відводиться Управлінню з боротьби з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network – FinCEN). FinCEN виступає як інформаційно-аналітичний центр, здійснюючи збір, обробку, аналіз та класифікацію фінансової інформації і передачу її відповідним компетентним органам. Для ефективного аналізу фінансової інформації FinCEN користується різноманітними джерелами, включаючи доступ до інформації Агентства національної безпеки. Значущість такого доступу полягає у тому, що Агентство національної безпеки може моніторити інформацію, що передається через цифрові канали як у межах США, так і за їхніми межами.

Важливим елементом в діяльності FinCEN є взаємодія з іншими організаціями для спільного проведення розслідувань фінансових злочинів. Зокрема, FinCEN уклало угоду з Комітетом обробки розвідувальної інформації та боротьби з нелегальними мережами фінансових установ (Tracfin), що діє при Міністерстві фінансів Франції. Також FinCEN уклало угоду з Національним управлінням кримінальної інформації Великобританії (National Criminal Intelligence Network, NCIN). Пізніше була підписана угода з організацією AUSTRAC, що активно діє в Австралії. У проведенні фінансових розслідувань важливим є ефективне використання баз даних, які містяться у FinCEN, зокрема:

- фінансова база даних (Financial Database – FDB) включає в себе фінансові звіти банків, включаючи декларації про транзакції в казино, звіти про операції з сумами, що перевищують визначені порогові значення, відомості про рахунки в кредитних установах за кордоном, а також звіти про всі підозрілі транзакції;

- база приватних даних містить інформацію про корпоративну та приватну власність, переважно це стосується комерційних аналітичних центрів і спеціалізованих служб;
- картотека судових справ правоохоронних органів містить дані про всіх осіб, які фігурували у правоохоронних органах як суб'єкти правопорушень;
- база даних про підозрілі рахунки (Suspect Account Records) містить інформацію про рахунки, які перевищують встановлені порогові значення і мають елементи злочинної діяльності.

Завдяки потужній системі програмного забезпечення, FinCEN може проводити перевірку різномірних даних про один об'єкт, який знаходиться у різних установах США. Загалом іноземні експерти оцінюють FinCEN як найбільшу базу даних серед існуючих, здатну швидко обробляти та аналізувати значні обсяги інформації, що є надзвичайно важливим для фінансових розслідувань [28].

Однією з ключових організацій, що здійснює фінансовий моніторинг у Німеччині, є підрозділ фінансової розвідки Німеччини, що входить до складу поліції. Він має наступні повноваження:

- збір та аналіз звітів про підозрілі фінансові операції;
- передача результатів аналізу правоохоронним органам;
- надання інформації про методи відмивання кримінальних доходів установам, які проводять фінансовий моніторинг.

Федеральне відомство нагляду за діяльністю фінансових установ відповідає за контроль за фінансовими установами в Німеччині. Центральний банк Німеччини не здійснює функцій фінансового моніторингу, обмежуючись виконанням фінансових операцій [29, с. 178].

У Франції, ключовим органом у системі фінансового моніторингу, є TRACFIN – відділ фінансової розвідки, який діє в складі Міністерства економіки, фінансів та індустрії Франції [30, с. 28]. TRACFIN поділяється на три підрозділи

для ефективного оброблення даних: центр збирання інформації, відділ державної експертизи та оперативний відділ.

У Канаді, відділом фінансової розвідки є Канадський центр аналізу фінансових операцій та звітності, який підпорядковується Міністерству фінансів Канади. В Іспанії, у системі державного фінансового моніторингу, відповідальність лежить на Комісії з протидії відмиванню грошей. У Італії фінансові організації повинні повідомляти про всі підозрілі операції в Ufficio Italiano dei Cambi (UIC) – спеціальний орган Банку Італії, що виконує функції фінансової розвідки [31, с. 294]. Імплементация вітчизняною практикою досвіду Італії, зокрема, щодо Служби фінансових розслідувань, визнається як доцільний етап у вдосконаленні системи фінансових розслідувань.

У цій країні діє спеціалізований орган, відповідальний за розслідування фінансових злочинів – Фінансова гвардія, яка перебуває під безпосереднім керівництвом Міністерства економіки та фінансів. Вона визнається науковцями як найбільш поважний та добре оснащений правоохоронний орган у країні, і її методи та схеми виявлення та розслідування злочинів у сфері фінансів є об'єктом уваги для застосування іншими органами та підрозділами.

Основним спектром завдань, перед якими стоїть Фінансова гвардія, є:

- забезпечення податкового та митного контролю;
- ведення нагляду за витрачанням державних коштів;
- контроль за акцизами;
- впровадження законності у сфері державних закупівель;
- боротьба із організованою злочинністю;
- протидія фальшуванню грошей;
- виконання превентивних заходів та протидія шахрайству в рамках Євросоюзу;
- забезпечення захисту авторських прав, включаючи національну продукцію та італійські торгові марки;

- організація взаємодії з іншими правоохоронними та контролюючими органами країни [32, 33, 34].

Проведення фінансових розслідувань Фінансовою гвардією може здійснюватися під керівництвом прокурора або незалежно від нього [29].

В системі державного фінансового моніторингу Польщі відповідальним органом є Генеральний інспектор фінансової інформації (GIIF), який підпорядкований Міністерству фінансів [35, с. 10].

При врахуванні досвіду та особливостей фінансового моніторингу у різних країнах можна виділити загальні та відмінні риси в організації системи фінансового моніторингу. Загальним є те, що функції фінансового моніторингу покладаються не лише на уповноважений орган, але й на інші спеціалізовані контролюючі органи у конкретних галузях, які можуть включати центральні банки країн та регулятори фінансових ринків. Відмінності полягають у національних особливостях боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом [36-41].

Основні відмінності полягають у визначенні заходів відповідальності та їх застосування до осіб, які порушують чинне законодавство. Глобально визнано три моделі фінансового моніторингу операцій на відповідність діючому законодавству. Перша модель передбачає повідомлення уповноваженого органу про всі операції, сума яких перевищує встановлений розмір. Друга модель передбачає повідомлення про операції, що викликають підозру, застосовуючи ризик-орієнтований підхід. Третя модель передбачає заборону здійснення операцій із значними готівковими коштами відповідно до чинного законодавства без участі фінансового посередника, обмежуючи готівковий грошовий обіг. Важливо відзначити, що ці моделі можуть застосовуватись як окремо, так і доповнювати одна одну.

Підсумовуючи міжнародний досвід фінансових розслідувань, можна зробити наступні висновки: по-перше, в розвинених країнах науково-методичне

забезпечення фінансових розслідувань має високий рівень; по-друге, фінансові розслідування проводять правоохоронні органи та служби підприємств, таких як спеціалізовані відділи банків і консалтингові компанії; по-третє, необхідно глибше вивчення міжнародного досвіду у розробці механізмів фінансових розслідувань та їх впровадженні в українську практику.

Системи фінансового моніторингу у розвинених країнах виявилися ефективними і, до певної міри, можуть бути адаптовані в Україні. Для підвищення результативності національної системи фінансового моніторингу цілеспрямовано важливо враховувати досвід успішних розвинених країн у протидії легалізації та відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, шляхом внесення відповідних змін до українського законодавства. Це передбачає більш конкретне визначення фінансових операцій, що підлягають моніторингу, установлення особливостей розкриття конфіденційної інформації, визначення процедур відображення даних та подання звітів щодо джерел формування відповідних фінансових ресурсів та інше.

Висновки до розділу 3

Система фінансового моніторингу України має нетривалу історію – Державна служба фінансового моніторингу функціонує 21 рік. Проте за цей короткий час було здійснено багато заходів щодо вдосконалення функціонування національної системи фінансового моніторингу. Важливою подією у реформуванні вітчизняної антилегалізаційної системи є прийняття Закону про фінмоніторинг новій редакції. Цей нормативний акт запровадив основні світові стандарти функціонування підрозділів фінансової розвідки та національних антилегалізаційних систем, зокрема затвердив застосування ризик-орієнтованого підходу, запровадження процедур замороження активів.

Підвищення результативності функціонування вітчизняної антилегалізаційної системи повинно передбачати застосування таких заходів: синхронізація вітчизняного законодавств у сфері протидії із міжнародними вимогами; використання цифрових технологій з метою виявлення підозрілих фінансових операцій та їх аналізу, забезпечення оперативного вилучення та арешту майна; вдосконалення критеріїв оцінки легалізаційних ризиків, забезпечити оперативний аналіз інформації та її оновлення про осіб та організації, що пов'язані із фінансуванням терористичної діяльності; вдосконалення процедури подачі інформації про підозрілі фінансові операції суб'єктами первинного фінмоніторингу до вітчизняного підрозділу фінансової розвідки.

Вивчення зарубіжного досвіду функціонування підрозділів фінансової розвідки показав, що найбільш результативно працюють підрозділи поліцейського типу. Вважаємо, що доцільно надати Держфінмоніторингу більше повноважень у здійсненні фінансових розслідувань та покращити співпрацю із правоохоронними органами.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню особливостям побудови та функціонування вітчизняної системи протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму. У роботі досліджувались причини та наслідки легалізаційних процесів, призначення структура національної системи фінансового моніторингу, проведено оцінку результативності її функціонування, вивчено зарубіжний досвід функціонування антилегалізаційних система та на його основі розроблено основні напрями вдосконалення існуючої системи. За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Відмивання злочинних коштів представляє серйозну загрозу легальному бізнесу та його економічній безпеці. Світова спільнота активно протидіє легалізаційним процесам – створено Міжнародну групу з протидії відмиванню брудних грошей. Україна долучилася до цієї ініціативи економічно розвинених країн, створивши власний національний підрозділ фінансової розвідки – Державну службу фінансового моніторингу України. Більше того, національне законодавство країни встановлює кримінальну відповідальність за легалізаційні злочини.

2. Система фінансового моніторингу України діє на двох рівнях: первинного та державного фінансового моніторингу. на першому рівні суб'єктами первинного фінансового моніторингу реалізується первинний фінансовий моніторинг, а на другому – проводиться державний фінансовий моніторинг суб'єктами державного фінансового моніторингу. Державна служба фінансового моніторингу України як уповноважений орган координує дії різних рівнів суб'єктів, обробляє повідомлення про підозрілі фінансові операції, проводить фінансові розслідування, генерує зведені матеріали та передає їх відповідним правоохоронним органам.

3. Основним нормативно-правовим актом, що регулює антилегалізаційну діяльність, є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Цей законодавчий акт запроваджує ризик-орієнтований підхід до оцінки операцій клієнтів суб'єктами фінансового моніторингу та визначає відповідні заходи в залежності від ступеня ризику відмивання коштів та фінансування тероризму, а також встановлює підвищені порогові суми фінансових операцій.

4. Легалізація коштів є вторинним злочином, що може статися при відмиванні коштів, отриманих в результаті іншого, первинного (предикатного) злочину. До предикатних злочинів відносять корупцію, шахрайство, зловживання використанням державних коштів, кіберзлочинність, торгівлю наркотиками, людьми та зброєю. Рівень корупції в Україні є викликає тривогу, і хоча за останні роки спостерігається певне поліпшення у рівні Індексу сприйняття корупції, проте він залишається високим. Значні випадки зловживань та використання бюджетних коштів зафіксовані в 2022 р., коли збитки фінансових та матеріальних ресурсів становили понад 15,1 млрд. грн. У період війни також збільшилися випадки шахрайства та кіберзлочинів, при цьому лише за 2022 рік зафіксовано 2194 кібератаки.

5. Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму здійснюється системою фінансового моніторингу під керівництвом Держфінмоніторингу України. Держфінмоніторинг, як національний підрозділ фінансової розвідки, координує дії суб'єктів фінмоніторингу різних рівнів, збирає та обробляє повідомлення про фінансові операції, систематизує їх та готує матеріали для відповідних правоохоронних органів. Протягом 2022 р. до Держфінмоніторингу надійшло 118675 повідомлень, на основі яких створено 5016 дос'є та підготовлено 550 узагальнених та 384 додаткових матеріалів. Крім роботи із інформацією про фінансові операції від суб'єктів первинного фінансового

моніторингу, Держфінмоніторинг веде аналітичну та законотворчу діяльність, займається підготовкою та перепідготовкою кадрів, налагоджує міжвідомчу та міжнародну співпрацю.

6. Упродовж існування системи фінансового моніторингу було вжито ряд заходів для її удосконалення. Важливим кроком у реформуванні вітчизняної системи ПВК/ФТ стало прийняття нової редакції Закону про фінансовий моніторинг. Цей нормативний акт впровадив основні світові стандарти для роботи підрозділів фінансової розвідки та національних антилегалізаційних систем, зокрема утвердив застосування ризик-орієнтованого підходу та впровадження процедур замороження активів.

7. З метою підвищення ефективності функціонування антилегалізаційної системи України необхідно вживати такі заходи: синхронізація внутрішнього законодавства з міжнародними вимогами у сфері протидії; використання цифрових технологій для виявлення та аналізу підозрілих фінансових операцій, оперативне вилучення та арешту майна; удосконалення критеріїв оцінки легалізаційних ризиків, забезпечення оперативного аналізу та оновлення інформації про особи та організації, що пов'язані із фінансуванням терористичної діяльності; удосконалення процедур подачі інформації про підозрілі фінансові операції суб'єктами первинного фінмоніторингу до вітчизняного підрозділу фінансової розвідки.

8. Аналіз зарубіжного досвіду функціонування підрозділів фінансової розвідки підтверджує, що найбільш результативно працюють підрозділи поліцейського типу. Пропонується розглянути можливість надання Державній службі фінансового моніторингу більших повноважень у здійсненні фінансових розслідувань та покращення співпраці із правоохоронними органами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбовський Л.А. Протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, як складова забезпечення економічної безпеки України. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 1-2. С. 200-205.
2. Гладун О.З. Кримінологічна характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. 2017. Вип. 4. С. 131–137.
3. Чуйков А.С. Деякі питання спеціально-кримінологічної профілактики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 433–441.
4. Свірін М.О. Стан та особливості запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом у сучасних умовах. *Наука і правоохорона*. 2016. № 4. С. 214–222.
5. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
6. Романько П.С. Протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: порівняльний аналіз законодавства європейських країн та США. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 28(3). С. 106–110
7. Ситник Г.П., Баранов Р.О. Світовий досвід щодо здійснення боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, для України. *Економіка та держава*. 2014. № 8. С. 121–124.
8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження

зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

9. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України; Схема від 09.12.2010 № 1085/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text>

10. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 №537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>

11. Берізко В. Щодо адміністративно-правового статусу державної служби фінансового моніторингу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.118-122.

12. Кримінальний кодекс України. Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>

14. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: від 16.05.2005 №994_948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_948

15. Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/1f23b766-e031-4c3f-81a4-0167b4f93116.pdf>

16. Індекс сприйняття корупції – 2022. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2022/>

17. Оцінка безпеки ведення бізнесу в Україні. Опитування серед керівників та власників середнього та великого бізнесу. URL: <https://www.pwc.com/ua/en/survey/2022/assessment-of-business-security-in-Ukraine.pdf>

18. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/2652>
19. Кіберзлочинність та відмивання коштів: Департамент фінансових розслідувань. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2013/20131230/tipolog2013.pdf
20. У 2022 році в Україні зареєстрували 2194 кіберінциденти – Держспецзв’язку. URL: <https://susplne.media/397220-u-2022-roci-v-ukraini-zareestruvali-2194-kiberincidenti-derzspeczvazku/>
21. Річний звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2022 р. Київ 2023. 63 с.
22. Про затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 р.: Наказ Міністерства фінансів України від 17.01.2022 р. № 16. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/strategy/16.pdf>
23. Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text>
24. Уткіна М. С. Фінансовий моніторинг як один із засобів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 292–295
25. Колдовський М.В. Світовий досвід боротьби з відмиванням грошей банківського сектора в сучасних умовах глобалізації фінансових ринків. *Європейський вектор економічного розвитку* : зб. наук. праць. 2008. № 1(4). С. 26-32.
26. Тютюник І.В., Скороходова Л.І. Міжнародний досвід побудови національної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним

шляхом. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Випуск 32. С. 176–180

27. Буткевич С.А. Досвід США щодо запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Учен. зап. Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского*. Т. 21 (60). № 1. 2008. С. 68-74

28. Доктрини і концепції національної безпеки США, Франції та Японії URL: <http://www.budgetrf.ru/Publications/Magazines/VestnikSF/2000.htm>

29. Марченко В.Ю. Фінансова поліція в Україні через призму досвіду зарубіжних країн. *Закарпатські правові читання*. Т. 1. С. 202–208. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13716/1/%D0%A4%D0%86.pdf>

30. Лепський С.І. Зарубіжний досвід використання фінансових розслідувань у правоохоронній діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 189–194

31. Грудзевич Я.В. Міжнародний досвід формування органу фінансової розвідки. *Регіональна економіка*. 2009. № 2. С. 166–172

32. Осеpek А. Economic Security and the European Dream: URL: <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Global%20Topics/Osepekpaper.pdf>

33. Estrategia de Seguridad Nacional. URL: www.lamoncloa.gob.es/NR/rdonlyres/

34. A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy URL: <http://www.official-documents.gov.uk>

35. Куришко О. О. Аналіз світового досвіду у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у контексті можливості його використання в Україні. *Фінансовий простір*. 2013. № 2(10). С. 8–15.

36. Soto, Hernando De. *The Other Path: The Invisible Revolution in the Third World*. Harpercollins, 1989.

37. Murphy R. *The European Tax Gap. A report for the Socialist and Democrats Group in the European Parliament*. *Global Policy*. 2019. 38 p.

38. Northern Europe and Central Europe: Hard, Soft and Civic Security A Report from an International Seminar Held in Budapest, Hungary, May 27–29, 1999. Stockholm : Olof Palme International Centre, 1999. 223 p.
39. Ocepek A. Economic Security and the European Dream: URL: <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Global%20Topics/Ocepekpaper.pdf>.
40. The role of the Guardia di Finanza as the economic and financial police guardian of the state and European Union budgets. URL: <http://treasuresandtales.com/index.php/art-recovery-team-ofgdf/23-the-role-of-the-guardia-di-finaza>.
41. Adeguamento dei compiti del Corpo della Guardia di finanza, a norma dell'articolo 4 della legge 31 marzo 2000, № 78: Decreto Legislativo 19 marzo 2001.